
LEDER	Gud er et viskelær... Av Margrethe Hausken Hovland	s. 2
NNK - MAGASIN	Konfirmantpilgrimmer Av Britt Aanes Ekhougen	s. 5
	Litt annerledes, litt varmere, litt av det meste Av Elisabet Yrwing Guthus	s. 9
	Ungdomskatedral i Oslo Av Hege Hovland Malterud	s. 13
NNK-DEBATT	Fra kirke i skole til skole i kirke Av Ole Andreas Kvamme	s. 19
	Hva vil kirken med trosopplæringsreformen? Av Heid Leganger Krogstad	s. 24
GUDSTJENESTE FORBEREDELSE	7. søndag etter pinse Av Hans Kristian Solbu	s. 31
	8. søndag etter pinse Av Ann Kristin Rangøy	s. 33
	9. søndag etter pinse Av Rolf Steffesen	s. 36
	10. søndag etter pinse Av Lise Vislie	s. 38
	Olsok 29 juli Anne Borchgrevink Persen	s. 40
	11. søndag etter pinse Av Ingemar Thorin	s. 42
	12. søndag etter pinse Av Hege Hovland Malterud	s. 46
	13. søndag etter pinse Av Tor B Jørgensen	s. 49
	14. søndag etter pinse Av Magnar Elde	s. 51
BOKMELDINGER	J.P.Newell <i>Hver dag, hver natt</i> Av Kari Veiteberg	s. 55
	Thelle, Notto: <i>Kjære Siddharta!</i> Anne Hege Grung	s. 56
	Borgnys bispekåper Av Øyvind Sagedal	s. 58

Leder

Gud er et viskelær...

Det lærte jeg da jeg var liten og gikk jeg på søndagsskolen på Håland bedehus. Hver søndag klokka ti trøppet jeg opp sammen med mine tre brødre, naboen åtte unger og noen få gutter som jeg ikke husker navnet på. Disse guttene snakket bare om fotball allikevel, så de var ikke så interessante for meg. Det var to eldre menn i menigheten som vekslet på å være søndagsskolelærere: Gustav og Bjarte. Gustav var flink til å fortelle og Bjarte kunne spille på trø-orgel. Det var stas når han spilte og vi sang: *"Jeg vil ligne Daniel! Og jeg vil ligne Rut!"* Jentene satt alltid helt framme på venstre side og guttene helt bak til høyre. Sånn var det bare. Og her lærte jeg det altså; at Gud er et viskelær. Jeg tror det var Gustav som fortalte det; *at hver gang vi gjør noe galt får vi en svart prikk på hjertet og hvis vi gjør veldig mye galt kan vi ende opp med et helt svart hjerte. Det er her Gud kommer inn. Gud er et viskelær og kan viske bort disse svarte prikkene HVIS vi ber Ham, og de vi har gjort noe galt mot, om tilgivelse.*

...så Gud er altså et viskelær.

Senere lærte jeg andre ting om Gud. Jeg lærte også andre ting om mennesket, som måtte få konsekvenser for hvordan jeg så på Gud. Heldigvis! Og jeg måtte ta et oppgjør med mye av det jeg hadde lært i min oppvekst på Vestlandet på åttitallet.

Gud er konge...

Dette lærer mange barn og ungdom som er med i kristent barne- og ungdomsarbeid i dag. I en kirke i Oslo er 20 ungdommer samlet til ungdomsgudstjeneste. Alle sitter på puter oppe i koret og flere av dem lener seg inntil hverandre. Avstanden til presten og alteret er ikke lang. Disse ungdommene er vant med å gå i kirka, de er vant med å sitte på puter oppe i koret, de kjenner presten og de synger lovsanger med følgende titler;

"Jesus du er konge"

"På grunn av Jesu blod"

"Opphøy Jesus"

...så Gud er altså konge.

Jeg blir overrasket og en tanke nedtrykt. Er vi ikke kommet lenger? Hvilke gudsbilder er det vi formidler til barn og ungdom i kirka? Hvilket menneskesyn er det vi lar skinne igjennom? Hvorfor driver så mange radikale og spennende teologer med så tradisjonelt og konservativt barne- og ungdomsarbeid?

Kanskje vi ikke våger?

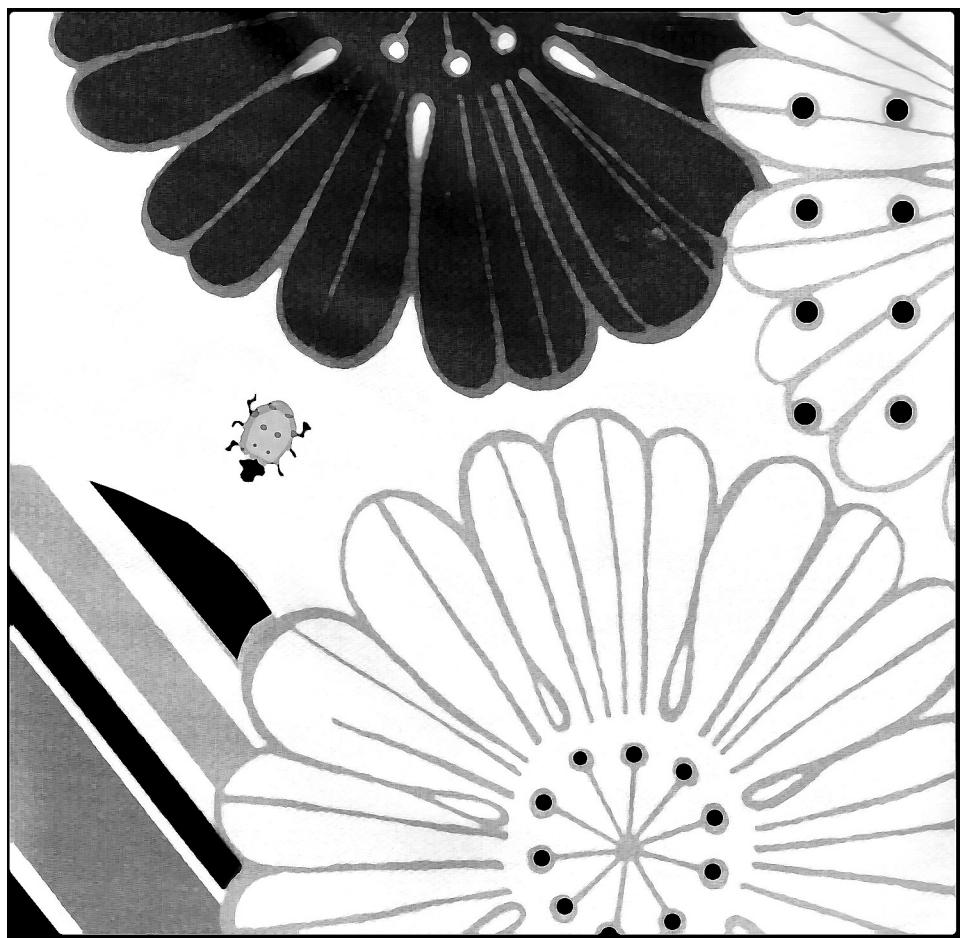
Kanskje vi ikke prioriterer dette arbeidet?

Kanskje vi ikke har lært noe om det?

Gi oss en spennende barne- og ungdomsteologi hvor Gud fremstår som noe mer enn et viskelær og en konge. Gi oss en barne- og ungdomsteologi som tåler at mennesker blir voksne.

I denne utgaven av Nytt Norsk Kirkeblad kan du lese innspill fra flere som ønsker å tenke nytt omkring akkurat dette.

Av Margrethe Hausken Hovland

magasin

Konfirmantpilegrimer

Av Britt Aanes Ekhougen

Bare den som vandrer finner nye veier
22. juni reiser ca. 150 konfirmanter fra nordberg, vestre aker, bakkehaugen og majorstuen kirker på pilegrimstur til nidaros. vi starter vandringen med å gå ut av vår egen by; fra mariakirkeruinene i gamlebyen i oslo. videre går turen med buss til tangen. herfra blir det en vandringsetappe til stange, hvor vi har kveldsmesse i den gamle middelalderkirken og innkvartering på en gård. dagen etter går vi til hamar og domkirkeodden, hvor det blir messe i ”glasskatedralen” og tid til å oppleve stedet. så kjører vi videre med buss til hjerkinn med telting i lavvoer og st. hansfeiring. etter en morgenbønn i hjerkinn fjellkirke vandrer vi over dovre og på ettermiddagen kjører bussene oss til rennebu, hvor lokalbefolkningen tar godt imot oss. en siste innkvarterig får vi i på rødde folkehøgskole før vi når Nidarosdomen til høymessen, søndag 27. juni.
Det er i alt en 5 dagers vandring, med etapper på mellom en og to mil per dag, og de resterende milene blir vi transportert med buss.

Pilegrimsprestene i Hamar, på Dovre og i Nidaros møter oss på veien, går noen mil sammen med oss og blir med på tidebønner og pilegrimsmesser.

Denne turen er resultatet av en etter hvert lang prosess som begynte som et forsøk på å ”ta et steg til siden” - for å tenke nytt om hva konfirmantundervisning og leir kan være

Da jeg begynte somvikarprest i Nordberg kirke i 2004 var ungdomsarbeidet i menigheten på et nullpunkt - det var ikke noe å bygge konfirmantarbeidet på. Hva gjør man? En ide som slo meg var å legge ut på vandring.

Mennesker har i alle tider lagt ut på vandring. For å bli kjent med seg selv, Gud, andre mennesker, natur og kultur. For å søke inn i sitt eget landskap og ut i naturens landskap. Jeg begynte å snakke om ideen og merket fort at det var stor interesse for dette. Både konfirmantforeldregruppen, stab og menighetsråd gav sitt samtykke til at vi skulle forsøke dette.

Da to andre menigheter også hang seg på var det plutselig blitt et stort og veldig omfattende prosjekt med ca 150 konfirmanter og 20 ledere. Det ble en stor utfordring å planlegge - og det var da godt å finne ut at det er noen som har planlagt slike turer før - og som har bred kompetanse på området. Berit Lånke og ”Pilgrimtours” har hjulpet oss med den praktiske organiseringen med overnatting og bussetapper- men også det innholdsmessige med kontakt med menigheter og prester langs leden.

Motivasjon

For å motivere konfirmanterne til turen har vi hatt ulike innlegg / presentasjoner av pilegrimsturer¹. Vi ønsket å vise ulike motiver for å legge ut å en pilegrimsferd, fra et radikalt fattigdomsideal til en speiders tilnærming.

Vi har knyttet ulike ressurs personer til undervisningen blant annet har en speiderleder bidratt med sin kunnskap om turplanlegging, pakking, førstehjelp m.m. En annen måte å motivere konfirmanterne på, er ved å gi alle et pilegrimspass som følger dem hele turen. I passet får de stempel fra de ulike kirkene vi kommer til, og det inneholder også kart og reiserute. De har i tillegg laget egne loggbøker; kuttet papir og sydd små bøker, som de skal skrive/tegne dagsbetraktninger m.m. Tekster som produseres på turen vil være noe av det materialet vi bruker for å lage en pilegrimsgudstjeneste i Nordberg til høsten.

Det blir konfirmanternes samtalegudstjeneste i år.

El camino

For å forberede meg selv på turen med konfirmantere dro jeg på en ukes pilegrimstur til Spania.² En uke er alt for lite for å virkelig kunne kjenne på det å være pilegrim. Men det var den tiden jeg hadde mulighet til å sette av, og tenkte at det var bedre enn ingen ting.³ Det ble en veldig inspirerende tur og noe av det som ble viktig for meg tror jeg også at er overførbart til konfirmantere:

Kroppen

Når man vandrer så er hele kroppen med. Sansene blir skjerpet etter hvert som man går og man kjenner kroppens begrensninger, med gnagsår og stiv rygg. Ofte må du gå på viljens kraft og blir overasket over hva kroppen kan utholde.

Jeg tror at dette er en kroppserfaring som er god for unge mennesker som ofte strever med å forholde seg til egen kropp. Sminke og rene klær blir forhåpentligvis mindre vesentlig enn det er til daglig for ungdommene.

Å vandre ut, og å vandre inn i byer

En by oppleves helt annerledes når man kommer vandrende inn i den, enn om man kommer med for eksempel bil. Man venner seg gradvis til lydene av byen, og man får tid til å betrakte og reflektere over byens

1. Her følger en beskrivelse av hvordan vi har arbeidet med forberedelser i Nordberg. I de andre menighetene har de gjort det annerledes.

2. Jeg gikk ca 12 mil på pilegrimsleden til Santiago del Compostella, fra Ronchesvalles i Nordøst Spania til Los Arcos.

3. Eivind Luten på Pilegrimskontoret i Oslo hjalp meg til å fine en egnet reiserute for de dagene jeg hadde. Hans store kunnskap og ekte begeistring var til stor hjelp.

kompleksitet. På samme måte er det godt å forlate en by i gangfart. Inntrykkene byen har gitt deg får synke og landskapet utenfor byen er godt å gå inn i for en pilegrim, som helst vil å på et mykt underlag, ikke asfalt. For ungdom som bor i storby tror jeg at denne erfaringen vil være nyttig, og å bidra til å forstå og å godta at byen er en innfløkt mekanisme.

Kiretårnene som orienteringspunkter i landskapet vil være viktige i vandringen både i by og i bygd, og det skaper bevissthet om kirkens betydning i historien og i kirkearkitekturens funksjon som landemerker. Kirkerommene vil oppleves som et hvilepunkt for konfirmantenes slitne kropper og de vil oppleve et mangfold av kirkrom.

Natur - forvalteransvar

Miljøengasjement er ofte sterkt hos ungdom i konfirmasjonsalder. Gjennom en pilegrimstur kan man vinkle dette på en måte som setter det inn i en lang tradisjon. Vi skal f. eks. besøke urtehagen på domkirkeodden i Hamar, hvor urtene er brakt dit av pilegrimer som kom fra Syd Europa. Dette sier noe om hvordan pilegrimene var natur og kulturforvaltere. Å være pilegrim i vår tid kan forstås som å være en motstrøm mot kommersialisme og konsumkultur. Ideallet er enkelhet og ydmykhets med hensyn til forvaltning av Guds skaperverk. I undervisningen har vi arbeidet med dette, bl.a. i changemaker-gruppa⁴. Pilegrimsturen vil konkretisere en del av det vi har jobbet med tankemessig i

undervisningen. Når de går vil de erfare dette på en kroppslig og konkret måte.

Jeg håper at pilegrimsturen gir mulighet for både stillhet og samtale, ensomhet og fellesskap. Den monotone rytmen som oppstår i vandringen, er en kontrast til ungdommenes hverdager og jeg håper at en avkobling fra hverdagen og møtet med naturen vil vi inspirasjon til å fundere over livets gåter og meditere over eget liv. Vi har lagt opp til individuelle samtaler med en av prestene i løpet av turen. Det er et også håp at det blir gode samtaler mellom ledere og gruppene, som består av ca 7 konfirmanter pr leder.

Om de gamle pilegrimer er det sagt at de vendte aldri tilbake til sin by/bygd, uten å ha mistet en fordom og fått en ny idé i stedet.⁵ Det er det jeg håper for konfirmantene på vår tur også.

*Britt Aanes Ekhougen er vikar for kapellanan
i Norberg menighet
E-post: konsulent.vestre-aker-prosti
@kirken.no*

-
4. Vi har hatt en representant fra changemaker som har hatt innledninger for hele konfirmantgruppen, om temaer som changemaker jobber med. Det har også vært undervisning i mindre grupper for de som har vært spesielt interessert.
 5. Gammelt ordtak

magasin

Litt annerledes Litt varmere Litt mer av det meste

Personlige refleksjoner i møte med konfirmanter i en menighet i Oslo

Holmlia er en bydel lengst syd i Oslo mot grensen til Akershus. Holmlia menighet har ca. 12 500 innbyggere hvorav ca. 6 800 av dem tilhører Den norske kirke. Vårt nærmiljø er preget av at mennesker fra flere enn 60 ulike nasjoner bor i bydelen, det snakkes ca 120 ulike språk og det finnes representanter fra de fleste store religioner, konfesjoner og livssynssamfunn. Befolkningsstygden ligger på de unge barnefamiliene. Dette preger et miljø hvor det er lagt godt til rette for at barn og unge skal kunne trives. Holmlia kirke er en moderne arbeidskirke vigslet i 1993. Noen ungdommer fra Holmlia har vært med på å gi ut boken ”Hør’ a!” Der skriver de om vår bydel:

”Holmlia er stedet etnokidsa vokser opp. Det er et sted hvor folk lager sin egen masala av farger, lukter, smaker og ord som gir litt ekstra stolthet – en masala som krydrer tilværelsen så den blir utfordrende, romsligere, sterkere, litt sånn hot & spicy..... *Holmlia er litt annerledes.* Litt varmere. Litt mer av det meste.”

Av Elisabet Yrwing Guthus

Her skal vi være kirke for menneskene. Hvordan møter vi som kirke på Holmlia de ungdommene som ønsker å bli konfirmert her?

I vår menighets strategiplan slår vi fast at: Holmlia menighet er en tydelig, bekjennende, romslig, åpen og inkluderende folkekirkemenighet. Gjennom sin virksomhet vil Holmlia menighet:

- vise mennesker på Holmlia hvem Jesus er.
- være et fellesskap preget av toleranse, omsorg og varm.
- delta aktivt i arbeidet med å videreforske et positivt nærmiljø på Holmlia

Konfirmantarbeidet hos oss bør bære preg av akkurat dette. På Holmlia ønsker vi å være tydelige i forhold til at konfirmantene er *menighetens* ansvar og oppgave; ikke prestens eller prestenes. Vi arbeider for at ungdommene som melder seg til konfirmasjonsforberedelse, virkelig blir en del av

vår menighet under tiden forberedelsen foregår. Derfor er det også viktig for oss at mange av de som ofte deltar i vår gudstjenestefeiring også deltar ved ”spesielle” gudstjenester som presentasjonsgudstjeneste og samtalegudstjeneste. Det gir et viktig signal til ungdommene og foreldre/foresatte at øvrig menighet er tilstede og tar varmt og inkluderende i mot ungdommene.

Praktisk-teologisk refleksjon – med hovedvekt på pastoral funksjon

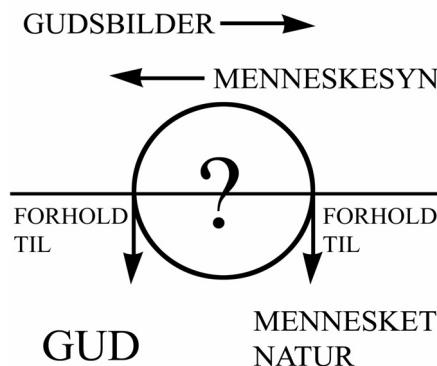
Som konfirmantprest ønsker jeg å møte hver enkelt av ungdommene på en ordentlig og seriøs måte og å ta dem på alvor der de er i livene sine. Som kirke får vi spille en rolle i disse ungdommenes liv noen måneder. For noen er dette et viktig møte med kirken, for andre handler det mest om tradisjon og familieforventninger. Like fullt er det et møte med det hellige uansett hva motivasjonen er. Vårt ønske i Holmlia menighet er at kirken skal kunne sette noen gode spor i menneskenes liv. Som konfirmantprest er jeg så heldig at jeg sammen med den til enhver tid tilstede-værende menigheten får representere kirken i forhold til ungdommene. Som kirke har vi et viktig budskap til disse ungdommene, og vi ønsker å si til dem:

Gud bryr seg om deg; akkurat slik du er. Holmlia kirke er din kirke, her møter vi Gud og hverandre i det hellige rom, i det fellesskap kirken er. Her utfordres vi til å leve og å tro på den Gud som ved sin kjærighet alltid vil bære våre liv!

Dette er en ikke ubetydelig teologisk utfordring. Om vi tror at vi kan se Gud i hverandres øyne – fordi vi har en Gud som

gjennom Jesus Kristus er sann Gud og sant menneske, gir dette oss en konkret utfordring når det gjelder menneskesyn; ikke bare når vi feirer gudstjenesten i det hellige rom søndag formiddag, men kanskje særlig når det gjelder hvordan vi møter alle grupper i menigheten – ikke minst ungdommene som ønsker å bli konfirmert.

Følgende skisse kan være med på å gi en støtte for denne tenkingen:

Hvordan vi møter hverandre vil påvirkes av guds bilde, menneskesyn, gudsforhold og forhold til alt det skapte. Troen på en levende Gud som har skapt oss i sitt bilde, utfordrer oss til å møte hverandre med respekt og toleranse. Troen på en levende Gud som steg inn i vår verden som den personifiserte kjærighet i det lille barnet julenatt; den kjærighet som påskemorgen seirer over verdens død og destruktive krefter, utfordrer oss til å elske alle våre søsken. Troen på en levende Gud som sann gud og sant mennesket utfordrer oss til nestekjærlighet og solidaritet i en verden hvor mennesker lider.

Vår masala

Informasjon og invitasjon

I Holmlia menighet har vi et ønske om å se det enkelte menneske vi er kirke for. Det er derfor viktig å møte hver og en av ungdommene som det enestående individ hver enkelt er. Når vi besøker Holmlia skole og informerer om kirkens konfirmantopplegg høsten før konfirmasjonsforberedelsene starter i januar, er det viktig at vi får møte hver enkelt klasse, i stedet for at alle 9. klassene (på Holmlia skole er det som regel seks) samles til et felles informasjonsmøte. Når vi møter elevene i deres klasserom, deler vi ut skriftlig informasjon, gir en muntlig oversikt over hva konfirmasjonsforberedelsene er og svarer på ungdommenes spørsmål. De får også informasjon om hvordan de kan få vite mer; konfirmantprests mailadresse og mobiltelefonnr, og de inviteres til å komme innom oss i kirken med sine spørsmål.

Kvartsamtaler

Selv om det ikke er praktisk mulig å møte alle 9. klassinger enkeltvis og gi dem informasjon om kirkens konfirmasjonsopplegg, er dette både mulig og etter mitt syn meget ønskelig når det gjelder den gruppe ungdommer som melder seg til konfirmasjon. Dagene før første samling i januar, inviteres våre ungdommer til en ca. 15 minutters enkeltsamtale med konfirmantprest eller ungdomsleder. Dette betyr i praksis at før første fellessamling med alle konfirmantene, har vi møtt hver og en ”ansikt til ansikt”, sett dem som et individ, samtalt utfra noen spørsmål, gitt dem mulighet til å stille sine spørsmål, snakket litt om forventninger og fått mulighet til å bli litt kjent med dem som enkeltpersoner før vi igjen møtes som gruppe. Mitt mål er

at jeg, som deres konfirmantprest skal kunne alles navn til første opprop. Dette er forholdsvis uprøblematisk når kullet er ca 35, noe mer krevende når det er over 50, men poenget er at ved disse enkle grepene skal ungdommene oppleve at de er sett som mennesker, og de er ønsket og velkomne i kirken som den hver og en av dem er.

I perioden mellom samtalegudstjenesten og konfirmasjonssøndagen i september, gjennomfører vi så en avsluttende samtale med alle konfirmantene på samme måte. Denne samtalen mot slutten av perioden er en god forberedelse til selve konfirmasjonsdagen – vi har erfart at mange av konfirmantene da har ønsket å snakke om hva de tenker og føler i forhold til den dagen, og noen er også opptatt av sitt forhold til kirken og troen etter endt konfirmanttid.

De aller fleste konfirmanter møter alene til disse kvartsamtalene. Noen kommer sammen med en eller to foreldre/foresatte. Dette inviterer vi i utgangspunktet ikke til, men dersom det er ungdommens eget ønske, er selvsagt foresatte velkomne til å delta. Dog er det aller mest verdifullt å møte ungdommene alene ref. her tanken om det verdifulle i møtet med den enkelte.

Søndag = menighetens dag i vårt hellige rom på Holmlia

De siste årene har vi gjort gudstjenesten til en integrert del av de fleste konfirmantsamlinger ved å legge samlingene til søndager. Søndagssamlingene starter en time før høymessen for gjennomgang av et sentralt tema som vi senere er sammen om i gudstjenesten. (Dåp, nattverd, mv.) Alle konfirmantene deltar i gudstjenesten, noen

av dem har tjenesteoppgaver. Etter gudstjenesten samles alle igjen for et måltid og videre undervisningsdel.

Ungdommene har tjenesteoppgaver ved gudstjenestene som konfirmantkor, forsangere, tekstlesere, dåpsverter, kirkeveiter, kollektører, korsbærer. Dette er et uttrykk for at gudstjenesten også er deres; de er en del av menigheten og vi feirer alle gudstjenesten sammen.

Litt annerledes. Litt varmere. Litt mer av det meste

Å få være kirke i et mangfoldig og flerkulturelt miljø, gir oss spesielle gleder og utfordringer ikke minst når det gjelder forholdet til ungdommene. I et konfirmantkull på Holmlia er det ikke uvanlig at det blant ca 30 ungdommer, kan være to katolikker, to som kommer fra familier hvor en av foreldrene er muslim, fem som ikke er døpt, og et titall som har familiebakgrunn hvor minst en av foreldrene ikke er etnisk norsk. Dette utfordrer oss som kirke i forhold til å tenke overordnet om mennesket skapt i Guds bilde; ref. samspillet mellom guds bilde og menneskesyn i figuren over. Det minner oss tydelig om at alle de fire dimensjonene må være integrert som en del av helhetstekningen som ligger til grunn for den kristne tro vi får være med å formidle til ungdommene. For hva tenker du om en av ungdommene sier til deg: *Faren min er muslim, og jeg har tenkt mye på hva jeg er, men for noen år siden bestemte jeg meg, at jo, jeg er kristen. Nå vil jeg bli konfirmert.* Du må regne med at en ungdom som sier dette, ikke er døpt, men i ungdommens egen bevissthet er vedkommende en

kristen. I vår kirke på Holmlia ønsker vi at denne ungdommen skal ha sin naturlige plass – også før dåpen – og at vedkommende, sammen med alle som feirer gudstjeneste, skal få ta i mot nattverden som den personifiserte kjærlighet i sine åpne hender. Her er rekkefølgen i forhold til kirkemedlemsskap og mottagelse av sakramentene en annen enn den vi tradisjonelt er kjent med. Slike ungdommers uttrykk for tro er også et ganske annet enn hva vi kjenner fra andre sammenhenger. Slik er det å være kirke i vårt nærmiljø i en postmoderne virkelighet. I denne virkelighet kalles vi som kristen kirke til å være tydelig tilstede og tilby det enkelte menneske vår egen masala.

*Elisabet Yrwing Guthus er kapellan i
Holmlia menighet, Søndre Aker
kapellan.holmlia@kirken.oslo.no*

magasin

Ungdomskatedral i Oslo

Av Hege Hovland Malterud

Mange unge i storbyen Oslo forteller om deres kirke. Den er kjeeeeedelig. Og hvis man lytter ekstra godt etter, så forteller de unge at de tror det må være sånn. For at kirka skal være skikkelig kirke må den være kjeeeeedelig. Det er alvorlig når unge ikke opplever at det er plass for deres liv i kirkelige sammenhenger. Hvorfor kan ikke kirka være et sted der det også er mye moro?

Ungdomstinget i Oslo bispedømme har gitt ”Gud i storby”-prosjektet en konkret og radikal utfordring. I en av resolusjonene fra tinget heter det: ”Ungdomstinget 2005 har et ønske om en ungdomskatedral som en felles ungdomskirke for hele Oslo.” De sier videre at storby-kirken skal være synlig, tilgjengelig og åpen. Storby-kirken skal være folkets kirke. Ungdomstinget holder fram viktigheten av at unge eier planleggingen, etableringen og gjennomføringen av en ungdomskatedral i Oslo.

”Gud i storby”-prosjektet har tatt utfordringen fra Ungdomstinget og har vedtatt å sette ned en arbeidsgruppe som skal arbeide videre med ønsket om en ungdomskatedral som en felles ungdom

skirke for hele Oslo bispedømme. Det følgende er en beskrivelse av tankene som ligger bak en eventuell etablering av ungdomskatedral i Oslo.

For å berolige allerede innledningsvis understrekkes det at dette på det nåværende tidspunkt kun er et ønske og en idé. Det foreligger ingen konkrete planer og prosjektet er bare så vidt i gang med å etablere en arbeidsgruppe. Ta gjerne kontakt med undertegnede dersom du har kommentarer, spørsmål eller lignende etter å ha lest denne teksten.

Innledning

Denne teksten er både en generell presentasjon av Oslo bispedømmes prosjekt ”Gud i storby” samt en redegjørelse for hvorfor prosjektet har påtatt seg å arbeide videre med Ungdomstingets ønske om å etablere en ungdomskatedral i Oslo.

Analysene av storbyens trender og tendenser er gjort på bakgrunn av pågående arbeid i prosjektet samt bygget på et innlegg holdt av Paal Fure, direktør i Opinion as, på en samling i Oslo bispedømme i april d.å. Tall fra Statistisk sentralbyrå ligger også til grunn for forståelsen.

Når man snakker om barn og unge kan man lett komme til skade for å servere unyясетe presentasjoner. Betegnelsen barn og unge er i kirkelige sammenhenger gjerne et uttrykk som rommer livets 30 første år. Det er trolig langt mer hensiktsmessig å forstå barn og unge som minst sju ulike grupper: Små barn 3-5 år. Eldre barn 6-9 år. Nesten ungdom 9-12 år, Yngre ungdom 13-15 år, Eldre ungdom 16-19 år. Unge etablerte voksne og Etablerte unge voksne. I denne teksten brukes begrepene ung og ungdom. De er her primært forstått som aldersgruppen 13-19 år.

Om ”Gud i storby” prosjektet

Den norske kirke er bærer av en viktig kulturarv, men kirken er også en kulturskaper. Det finnes ikke noe alternativ til å være en kirke i samtiden. I Oslo bispedømme ønsker man at kirken skal være levende, nær og tilgjengelig i storbyens liv. I den forbindelse har man etablert et prosjekt som er kalt ”Gud i storby – om kirkelig nærvær, uttryksformer og tjenestetyper i 2010 i Oslo bispedømme.”

Prosjektet ”Gud i storby” søker å forstå på hvilke måter Oslo er et sted for både meningsløshet og meningsfylde, rotløshet og tilhørighet, troløshet og trofasthet samt motløshet og livsmot.

”Gud i storby”-prosjektet er en leteprosess. Vi analyserer storbyens kulturelle, sosiale og demografiske trender og tendenser. Særlig relevant for prosjektet er feltene sosial differensiering, multietnisitet, kunnskapssamfunnets multimediahverdag, urbanskultur, det arkitektoniske og det sosio-materielle samt identitet og tilhørighet. Deretter skal vi gjøre forsøk

med nye og alternative kirkelige nærværformer, struktur og organisering på bakgrunn av analysene. Forsøkene skal prøves ut i fra følgende religionssosiologiske og teologiske innfallsvinkler til fornyet refleksjon: en skapelsesteologisk tilnærming, en diakonal tilnærming, en evangeliserende tilnærming og en tilnærming hvor kirken som fellesskap står i fokus. Når det gjelder forsøk knyttet til struktur og organisasjon skal dagens kirkelige struktur og kommende forventninger om effektivitet, god ressursutnytting og optimale organisatoriske enheter legges til grunn. Det forventes en særlig fokusering på dagens soknestruktur, medlemsskapsordning, prostiinndeling og kirkens arbeidsgiverlinjer.

Prosjektet skal ta i bruk arbeidsformer som er mangfoldige nok til å fange opp kompleksiteten i utfordringene og sikrer den nødvendige radikaliteten i tilnærmingen. Arbeidsprosessen skal starte bredt og letende for deretter snevres inn og konkretiseres om noen konklusjoner med forslag til forskervirksomheter. Det forventes at prosjektet henter inn kirkelige erfaringer fra andre storbyer det er naturlig å sammenligne Oslo-regionen med.

Hvem er morgendagens unge?

Storbyregionen Oslo står trolig overfor en meteropolisering. Regionen har og vil fortsette å ha en massiv tilvekst de nærmeste årene, skal vi tro forskerne. Det blir hevdet at det innen noen tiår trolig vil være slik at 2 av 3 i Norge bor i Oslofjord-regionen. Trolig står vi overfor en konstruksjon, etablering og utvikling av såkalt nettverksgeografi. Det vil i praksis si at avstandene øker og at den geografiske

flaten vi lever livene våre i vil bli betydelig mye større enn i dag. Hvis Oslo utvikler seg i den samme retningen som andre storbyer har gjort, vil trolig hele Oslo-fjordområdet være arena for storbyungdommenes hverdagsliv. En slik utvikling åpner opp for muligheter og mangfold som er av det gode samtidig som det kan gi en rotløshet og rastløshet som ikke er av det gode.

En av de store trendene i vår tid er internasjonalisering. Storbyregionen Oslo er et multietnisk samfunn. I dag er det enkelte områder av storbyen hvor 1 av 5 er såkalte ikke-vestlige innvandrere. Om noen år vil forholdstallet i de samme områdene trolig være 1 til 3. Å tro er et dypt menneskelig fenomen. Vi er inne i en tid som sterkt er preget av kulturell og religiøs pluralisme. Denne trenden vil bare bli sterkere i årene som kommer. Vår tid er preget av mange parallelle sannheter. En slik utvikling gir ungdom oppvekstvilkår som gir rom for den kritiske røst og den reflekterende undring. Det er en god og sunn utvikling. Men usikkerhet og forvirring har også god grobunn i et pluralistisk samfunn.

Et annet fenomen som preger vår tid og vår utvikling sterkt er digitaliseringen. I 2004 var det 4.163.381 mobiltelefonabonnementer i Norge. Det tilsvarer 9 abonnementer pr. 10. innbygger. Alle har mobiltelefon i dag. Og over 40% av alle husstander i storbyregionen har bredbåndsabonnement. Antallet har økt med om lag 70% på et år. Folk møtes på digitale arenaer i sterkere grad enn før. Den virtuelle verden er en viktig og naturlig del av unge menneskers liv i dag. En virtuell møteplass er for generasjonen over de unge nærmest helt fremmed. Når det gjelder

utviklingen på dette feltet står vi trolig overfor noe som gjerne kalles en generasjonseffekt. Det vil si at en generasjon har et systematisk annerledes handlingsmønster enn generasjonene over en. Det er en utfordring i vår tid å etablere de digitale arenaer og den virtuelle verden som en del av samfunnets øvrige arenaer. For ungdom kan konsekvensen av digitaliseringen og urbaniseringen i vår tid lett bli fremmedgjøring hvis ikke kulturen integreres i det rådende.

Mange samfunnsvitere og filosofer har den senere tid pekt på den retningsløshet som preger vårt samfunn. Vi er på en måte ferdig med å bygge landet. Industrisamfunnet og –kulturen er årsakene til at vi har den samfunnsstrukturen vi har i dag. Dagens samfunnstruktur er ikke laget for det informasjonssamfunnet og den informasjonskulturen vi lever med nå. Vår tid er preget av at målet er ute av syn. Det er å gjøre unge urett når man kritiserer deres valg, beskriver deres forbrukskultur i negative ordelag og fordømmer deres kroppsfookus uten samtidig å se at målet jo er ute av syn. Det store prosjektet i Norge i dag kommer an på. Det viser seg gjennom variasjon og pragmatisme. Mange hevder at ungdom er uengasjert. Det er feil! Ungdom er vel så engasjerte som tidligere, men engasjementet er knyttet til enkeltsaker.

Hva er unges frykt, usikkerhet og misnøye? Hvis du spør barn og unge i dag hva de er redde for svarer svært mange at de er reddest for å være sosialt utenfor. Eller sagt på en annen måte: å være negativt annerledes, at ingen vet hvem du er og å være alene.

Ungdom har et grunnleggende behov for tilhørighet. Men tilhørighet i vår tid skapes på en annen måte enn tidligere. Livslange lojalitetsbånd til lag, organisasjon eller kirke er en utopisk drøm i dag. Tilhørighet i vår samtid skapes gjennom åpenhet. Ungdom må oppleve en tilhørighet på egne premisser. Å få oppleve tilhørighet til kirken handler om menneskeverd og ikke om prestasjon.

I en tid der pragmatismen og variasjonen dominerer kan usikkerheten bli sterkere hos den enkelte. Særlig for unge er det en klar konsekvens av retningslosheten i samfunnet. Dagens ungdom er usikre på hva som egentlig er rett og galt. Tydelighet er en forutsetning for å være i en tillitsfull relasjon med unge mennesker. I en tid der sannhetene er mange og finnes parallelt må ungdom få muligheten til å ta stilling.

Når ungdom blir spurta om hvilke problemer som vil øke mest i framtiden svarer de: rasisme, narkotikamisbruk, voldskriminalitet, miljøforurensing, spiseforstyrrelser og helseproblemer. En av kirkens viktigste oppgaver er å gi mennesker livsmot. Kirken må våge svare på ungdoms frykt for framtida. Barn og unge har det tøffere enn man gjerne tror i storbyen. For et ungt mennesket så er gjerne det store livsprosjektet å finne svar på et spørsmål og det er: "Hvem er jeg?" I en tid der urbaniseringen, digitaliseringen, internasjonaliseringen står sterkt side om side med et økende prestasjons- og kroppsfookus, økende pragmatisme og en sterk forbrukskultur er ikke det å skaffe seg en identitet gjort i en håndvending. Jenter helt ned i 12-årsalderen i Oslo spiser bomull og drikker vann for å slanke seg. Aftenposten kunne i

mai d.å. fortelle at 10% av norske ungdommer i aldersgruppen 15-16 år har med vilje påført kroppen sin skade. Unge mennesker må i sterkere grad vernes fra vår tids press og stress. Samtidig som de må bli gitt muligheten til å ta del i alt som er av det gode i vår tid. Kirken er forpliktet til å søke bredt samarbeid lokalt, regionalt og nasjonalt for å bedre unges oppvekst- og levekår. Da kan det ikke være sosialt risikabelt å delta på aktiviteter i kirkelig regi. Kirken må tørre å være populær!

Hva skal kirken være og hvordan blir den oppfattet?

Av og til er det ikke like godt samsvar mellom kirkens intenderte posisjon og slik den fremtrer i unge menneskers liv. En kirke som skal gjøre livet mulig, må rette fokus mot hvordan kirken blir oppfattet og opplevd. Det fordrer en fornyet religionssosiologisk og teologisk refleksjon.

At vi tror på en skapende Gud kaller oss til å søke aktivt og solidarisk samvirke med alle av god vilje. Kirken ønsker å søke samarbeid på tvers av ulik tro og ulike livssyn for å gjøre storbyen Oslo til et godt og rett sted å være. Et sentralt spørsmål for "Gud i storby" er derfor på hvilke måter kirken kan delta aktivt i en kreativ og konstruktiv samfunnbygging. Det å samarbeide med kommunale og private aktører som ønsker å verne ungdom fra press og stress ved å skape arenaer der man kan være, le og undre seg bør være selvsagt for kirken. Å ta byen i bruk er en god resept på hvordan gjøre Oslo til et godt sted å være. Kirken skal ikke være trendy og kul, men kirken skal være viktig, aktuell og allemannseie. Av og til kan det synes som om det å representere tro, tradisjon og

alvorstunge ritualer ikke kan kombineres med kreativitet, tull og töys. La oss håpe det er feil. Det evige må ikke forveksles med det statiske. Å etablere en ungdomskatedral i Oslo er å delta aktivt i en kreativ og konstruktiv samfunnsbygging i storbyen.

At vi tror på en Gud som tilgir og er nåde, kaller oss til å tale på tvers av harde krav og nådeløshet. Et sentralt spørsmål for prosjektet er derfor hvordan tilgivelsens og nådens budskap kan formuleres og formidles i vår tid. Unges kritikk av kommunisert menneskesyn, gudsbilder og verdensbilder er en svært viktig del av kirken. Dette fordi kritikken er relevant, uredd og direkte. Når ungdom sier de vil høre at de er gode nok, skal resten av kirken lytte og lære. Å etablere et kristent hellig sted for, av og med unge i storbyen i dag gir større plass til kirkens unge røst og det har rådende teologi svært godt av.

At vi tror vi er skapt til å leve i samfunn med hverandre kaller oss til å bygge fellesskap som er til beste for det enkelte mennesket, for familiene og for lokalsamfunnene i storbyen Oslo. Institusjonsutvikling og – bygging må i denne sammenhengen bety å finne fram til former som er samstemt med storbyens trender og tendenser. Det vil i særlig grad bety å finne framtredelsesformer i en flerkulturell og flerreligiøs kontekst. Et sentralt spørsmål for ”Gud i storby” er derfor hvilke grunnleggende kjennetegn kirkelige fellesskap skal ha og hvilke fellesskapsformer kirken bør ha nå og framover. Kirken har tradisjon for å være dyktige på å lage aktivitetstilbud til ungdom. Mange kan fortelle om lykkelige ungdomsår med ten sing,

speiding, klubb og lignende. Spørsmålet er om man har vært like dyktige på å skape arenaer for unge mennesker som ikke velger det organiserte aktivitetslivet? Hva med de som ikke vil melde seg inn et sted, de som ikke blir tiltrukket av fjellklatring og elektrisk gitar? Alle de unge menneskene i storbyen som bruker det meste av sin tid på å være og ikke så mye på å gjøre. Hvor er deres hellige steder? Kanskje kan en ungdomskatedral i Oslo sentrum være et slikt hellig sted. Å etablere en ungdomskatedral i storbyens sentrum fordrer imidlertid radikal utvikling av kirkens gudstjenesteformer og liturgi samt kreativitet knyttet til ny bruk av kirkerommet.

Avslutning

Den norske kirke i Oslo ønsker å være levende, nær og tilgjengelig midt i storbyens mangfoldige liv. Derfor har vi altså startet et prosjekt som heter ”Gud i storby” og derfor ønsker vi å etablere en ungdomskatedral i Oslo. Vi ønsker alle med interesse, ideer og inspirasjon til å delta hjertelig velkomne! Vi inviterer med frimodighet fordi det å være kirke også i framtid handler om det å være menneske. Det handler om tro og kjærlighet, om håp og livsmot, om tilhørighet og fellesskap. Det handler om levende liv. For midt i byens puls og tempo slår også evigheten og nådens pulsslag.

*Hege Hovland Malterud
Prosjektleder
ved Oslo bispedømmerkontor
E-post: hege.hovland.malterud@kirken.no*

debatt

Redaksjonen har innivert til videre samtale på bakgrunn av Geir Hellemos innlegg om trosopplæring i forrige nummer. Ole Andreas Kvamme og Heid Leganger Krogstad svarte ja på vår innvitasjon. Spalten er åpen for flere!

Fra kirke i skole til skole i kirke

Av Ole Andreas Kvamme

I Nytt Norsk Kirkeblad 3/2005 stiller rektor Geir Hellemo i artikkelen "Størst av alt?" noen grunnleggende spørsmål til kirkens trosopplæringsreform. Reformen skal trappes opp i en prosjektperiode på fem år. 2005 er periodens andre år. Hellemo peker på at reformen i sin innledende fase er preget av mangel på konkrete planer. Det lokale initiativet råder grunnen når økonomisk støtte deles rundhåndet ut til en rekke forsøk og prosjekter rundt om i landet. Hellemo er bekymret for at lokal oppslutning om enkelprosjekter skal bli bestemmende for hvordan reformen senere vil bli seende ut.

Mer konkret ser bekymringen ut til å være knyttet til at én form for kristendom skal bestemme reformens utseende, noe han allerede nå ser konturene av når familie og frivillighet gis betydelig vekt. Dette svarer ikke til hvordan mange norske foreldre har det med kristendom, mener Hellemo.

"Undervisning i religion og sex er det greit å overlate til andre. En kan muligens

be bordbønn og kveldsbønn hjemme, i tillegg til å videreføre tradisjoner knyttet til helg og høgtid, men de fleste foretrekker at samtaler omkring religiøse spørsmål foregår annensteds. Spørsmålet blir da: Hvor kommer forespillet om hjemmets sentrale betydning for trosopplæringen fra? Den er neppe erfaringsbasert. Og hvis den er det, så skriver den seg antakelig fra de erfaringene noen ytterst få særlig aktive kristensjeler står som eksponent for." (Størst av alt?: 7)

Hellemos alternativ er skolens kristendomsundervisning. Han viser til normalplanen for faget fra 1947, trekker fram erfaringer fra egen kristendomsundervisning, men ønsker også å trekke inn skolen i dag:

"En vederheftig trosopplæring må utvikle en form for refleksjon over strategier for sin samlende virksomhet. Etter mitt skjønn hører skolen med i dette feltet, først og fremst fordi skolen i dag representerer det mest vidtrekkende og

best etablerte barnekulturelle miljøet vi har.” (Størst av alt?: 8)

Når Hellemo mot slutten av artikkelen blir konkret, er det for å etterlyse lokale forsøk på å organisere trosopplæring i skolens lokaler. Men dette vil jo bare unntaksvist være situasjonen, og slike forsøk vil derfor ha svært begrenset overføringsverdi. ”Skolen er et ikke-ord i trosopplæringen,” slår Hellemo fast (samme sted). Fullt så enkelt er det jo ikke. Det skal jeg komme tilbake til senere. Men det er bred enighet om at det i dag er nødvendig å tydeliggjøre at skolen ikke har ansvar for dåpsopplæringen, verken for innhold eller for sted. Skolen har et ansvar for å samle alle elever uansett bakgrunn. Trosopplæringen har et ansvar for alle elever som er kirkens medlemmer. Slik har det blitt og slik må det være i dag.

Skolen hører likevel med i refleksjonen over hvordan trosopplæringen bør se ut, men da som modell, og ikke som et konkret undervisningssted. Det er dette jeg vil gjøre meg noen tanker om i det følgende. Og i stor grad tenker jeg i forlengelse av og ikke på tvers av de linjer Hellemo trekker opp. Det betyr også at jeg nesten fullstendig overser betydningen av lokal tilpassing og tilrettelegging av trosopplæringen.

Kirken i skolens rom

Hva var det som var så besnærende ved gamle dager, den gang skolens kristendomsopplæring var en del av kirkens dåpsopplæring? Det aller viktigste er kanskje at skolens rom har sikret at kristendommens rom har vært et åpent samfunnssrom. På denne måten har skolen som institusjon ivaretatt et folkekirkeperspektiv. Dåpsop-

-læring handler også om å bli gagnsmenneske. I selve strukturen motarbeides her spaltingen mellom oss og verden eller tanken om en indre-misjon der de allerede-døpte må stilles på valg, omvendes og komme til tro. Mens det daglige menighetslivet tidligere var, og mange steder fortsatt blir, båret oppe av en kjerne-menighet knyttet til foreningsliv, er den offentlige skolens rom alltid allment.

Skolens rom er videre definert av en egen lovgivning og egne læreplaner som er fastlagt sentralt av demokratisk valgte myndigheter. Utarbeidelsen av læreplaner preger for tiden den offentlige debatten og her kan man se i hvor stor grad læreplanarbeid er et konsensusarbeid der ulike interesser og føringer balanseres mot hverandre, der ulike grupper kjemper om makten og der det faktisk er ønskelig at ikke den ene siden alene går seirende ut av kampen. Læreplaner skal blant annet være et uttrykk for den kunnskap og de verdier et samlede samfunnsfellesskap mener bør overføres til neste generasjon. Dette gjelder også, ja, i særlig grad grunnskolefaget KRL eller motstykket i den videregående skole som jeg underviser i, religion og etikkfaget. Ved hjelp av læreplanene skal det på denne måten etableres et vidt rom som alltid vil være større enn det lokale særinteresser måtte representere. Dette har overføringsverdi til arbeidet med trosopplæringsprogrammet.

Sentrale læreplaner

Det er på mange måter en skjebnetid for Den norske kirke i dag. I det perspektivet jeg nå har anlagt, er det viktig å spørre seg om hva slags offentlighet som vil utvikle seg innenfor Den norske kirke når ansvar

ikke lenger kan deles med skole, styresmakter, regjering. I dag er kirkeoffentligheten preget av en stadig sterkere rådsstruktur med en heller usikker demokratisk legitimitet på grunn av lav valgoppslutning, og et foreningsliv som gjør seg gjeldende både på innsiden og utsiden av rådsstrukturen, og i de senere år er blitt betydelig svekket. Samtidig er kirkeoffentligheten fortsatt en betydelig del av den alminnelige offentlighet. Det er påfallende stor interesse for kirkelige spørsmål i norsk samfunnsliv.

For kirkens skyld mener jeg det er avgjørende å forstå seg selv som en del av samfunnsoffentligheten også når begrepet folkekirke ikke lenger gir samme mening som før. Dette bør også prege trosopplæringsprogrammet. Trosopplæringen må selv sagt forankres i menighetsfellesskapet – gudstjenestelivet - og den enkeltes søker etter livsmening. Men skal trosopplæringen bli et bredt tilbud for alle kirkens medlemmer, er det nødvendig også å forankre trosopplæringen i den dobbelte offentligheten: I kirken *og* i samfunnslivet for øvrig.

Rent konkret tror jeg det her er mulig å la seg stimulere av hvordan skolen utarbeider sine læreplaner. Dersom man ønsker å utvikle et vidt kirkelig rom med åpenhet mot samfunnet utad, er det nødvendig å sette ned bredt sammensatte grupper sentralt som utarbeider overordnede planer for trosopplæringen lokalt. Disse gruppene bør bestå av de aktive fra ulike fløyer, men også av ikke så aktive kirkemedlemmer. Sentralt vil det i gruppene da foregå en bryting mellom ulike syn og resultatet vil trolig bli noe alle lokalt ikke vil være like

godt fornøyd med. Men dermed vil rammene for trosopplæringen alltid bli større enn det respektive lokale menighets- og foreningslivet - og ansvaret for planene flyttes over på noen lenger borte. I dette kan det skapes frihet og rom. Det vil kunne være lettere å være barn, ungdom og foreldre som tar del på ulike nivåer, kanskje helt uten ønske om å ta del i et ukentlig gudstjenesteliv.

Av samme grunn kan det også være uklokt å knytte trosopplæringsprogrammet for tett opp til det etablerte barne- og ungdomsarbeidet i menighetene. Det er viktig at deltakelse i trosopplæringsprogrammet ikke handler om å bli vervet til barneklubben eller Ten Sing-koret. Det må være mulig å delta på et lavt aktivitetsnivå og oppleve at dette er greit.

Å bygge tillit

Grunnleggende sett handler dette om å skape tillit mellom et opplæringsprogram for barn og unge og hjemmene de kommer fra. Også her kan skolen fungere som modell. Skolen har vært nødt til å forholde seg til et stadig større mangfold av familiebakgrunner. Men, og det er lett å glemme, mangfoldet er betydelig også blant kirkens medlemmer. Hellemo slår fast at arbeidet med trosopplæringsprogrammet ”dreier seg om intet mindre enn refleksjon over hva slags kristendom som kan framstå som bærekraftig i vårt samfunn i tida framover.” (“Størst av alt??: 6) Og det er en viktig påpekning. Men samtidig har jo en hovedutfordring for Den norske kirke lenge vært å leve med *ulike* former for kristendom i samme lutherske kirke. Og slik vil det trolig fortsatt være. Muligens er dette også mest bærekraftig. Dels handler

dette om ulike aktivitetsnivå, der for høye krav vil virke uvante, fremmedgjørende og avskreckende på mange foreldre, samtidig som det selvsagt er viktig å involvere alle de som vil bli trukket sterkere inn. Og dels handler dette om ulike teologiske fløy. Blant de grupper som hittil har fått prosjektstøtte, finner vi alt fra Navigatorene og Misjonssambandet til barneteologi-miljøet på Teologisk fakultet / Praktikum. Det er ikke sikkert at foreldre fra en av disse gruppene vil sende sine oppkomlinger til trosopplæringen dersom den ene og alene skal kontrolleres av motsatt fløy. Med utarbeidelsen av sentrale planer der det lokale ansvaret legges til de nye undervisningsstillingene som skal opprettes – tallet 1300 årsverk svirrer i lufta –, vil en slik situasjon bli mindre relevant.

Det er en stor utfordring å utvikle trosopplæringsprogrammet slik at det bygges tillit i alle deler av det mangfoldet som til sammen utgjør Den norske kirke. Det arbeidet som skjer lokalt, er naturligvis avgjørende. Men slik trosopplæringsprogrammet utvikler seg med en ensidig vekt på det erfaringsnære, kan det være grunn til å framheve at tillit også bygges sentralt. Tillitsskapende arbeid preges av forutsigbarhet, åpenhet og innsyn. Sentrale planer ivaretar slike hensyn.

Innholdet?

Hvordan bør da planer for trosopplæringen se ut? Foreløpig er det lite synlig hva som kommer til å skje rent konkret. Men det er ingen grunn til å være naive. Om prosessen tilsynelatende er aldri så nedenfra- og erfatingsstyrt, vil konkretiseringen være ideologisk bestemt. En nøkkelposisjon i prosessen framover finner vi hos de forskn-

ingsmiljøene som skal evaluere forsøk-sprosjektene. Hensikten er her å vurdere overgangen fra forsøk til varig reform. Et arbeidsfellesskap som involverer Menighetsfakultetet, Diakonhjemmet og Otto Hauglin rådgivning as har blitt satt til denne oppgaven. (jf. nettsiden *Størst av alt* på [www.kirken.no.](http://www.kirken.no/)) Den ideologiske dragkampen har for lengst begynt.

Selv vil jeg kaste fram et annet forslag, nemlig å la seg inspirere av skolens KRL-fag som ble dannet på 1990-tallet og som i disse dager blir revidert. Dette fagets etablering og utvikling er en historie for seg som jeg bare kort skal berøre her. Faget er i stor grad preget av kirkelige miljøer og en religionsdidaktikk utviklet herfra. Det er blant annet dette som har gjort faget omdiskutert, ikke uten grunn. Men dette gjør ikke faget mindre egnet til å være modell for kirkens trosopplæring.

Det sentrale grunnlagsdokumentet for KRL-faget er en offentlig utredning fra midten av 1990-tallet. Utvalgets arbeid ble ledet av Erling Pettersen, nå kirkerådsdirektør, men den gang leder av Institutt for Kristen Oppsedning. *NOU 9:1995 Identitet og dialog* legger vekt på betydningen av at skolen må bidra til at elevene utvikler en trygg identitet i det hjemlige for å bli i stand til å møte det fremmede. De religiøse fortellingene får en sentral plass i dette identitetsarbeidet. Inspirasjonen er helt tydelig hentet fra den narrative teologien, og da først og fremst Svend Bjergs bidrag med begrepet *den kristne grunnfortelling* som i kraft av sin åpenhet blir en del av menneskers enkeltfortellinger og dermed også etablerer religiøs identitet og blir et grunnlag for livstolkning. Intensjonen i den

offentlige utredningen er klar: Skolen skal være en støtte i elevenes identitetsutvikling ved å gi de bærende religiøse fortellingene videre. Utredningen svekkes av at den ikke problematiserer bruken av disse fortellingene i et ikke-forkynnende skolefag. Tvert imot, mens Svend Bjerg slår fast at kristen tro er å bli besatt av den kristne grunnfortelling (*Den kristne grundfortelling*, Aarhus 1981: 84), er ordlyden i det offentlige dokumentet langt mer avdempet (jf. kapittel 9 i utredningen). Når fortellingsformidlingen også knyttes til etableringen av en felles nasjonal identitet med utgangspunkt i den kristne kulturarven, øynes noe av årsaken til at faget til stadighet har blitt møtt med kritikk fra minoritetsgrupper. Vi er her inne i et komplekst minefelt der flere nok har hatt grunn til å føle seg forulempet.

Når rammen er Den norske kirkes trosopplæring, er situasjonen annerledes. Her mener jeg helt klart *Identitet og dialog* er et nyttig grunnlagsdokument som gir mange gode religionsdidaktiske innspill. Den kristne fortellingsarven må ha en sentral plass i trosopplæringen, den narrative teologen og fortellingsdidaktikken tilbyr en faglig begrunnelse for dette og utvikling av evner til å leve sammen med mennesker av annen tro bør være en viktig del av det siste, voksne steget i kirkens trosopplæring.

Læreplanen for KRL-faget vokste fram nesten parallelt med den offentlige utredningen, og her finner man igjen den overordnede strukturen derfra. Læreplan-gruppa ble ledet av professor Tarald Rasmussen fra Teologisk fakultet, og Erling Pettersen satt også her. Da faget etter

hvert så dagens lys, var en annen omdiskutert side planens åpenhet for å gi elevene erfaringer av det hellige, problematisk ikke minst fordi faget opprinnelig var ment praktisert uten fritaksmulighet. Men også her stiller, når rammen er Den norske kirkes trosopplæringsprogram, saken seg annerledes. Fortrolighet med kirkens kult hører naturlig hjemme i trosopplæringen og reiser slett ikke de samme utfordringene som i skolen.

Avslutning

Hvor bra var det egentlig før i tida? Det kan, for å blåse vekk nostalgisk fåke som gir uklar sikt, være grunn til å minne om at en del av kjernetroppene i Human-Etisk Forbunds eldre garde består av medlemmer som opplevde å bli valset over av kristendomslærere med manglende respekt for elever fra fritenkerhjem. Derav deres livslange kamp mot Statskirken. I dag har jeg i flere klasser i Oslo-skolen opplevd at flertallet av elevene er konfirmert borgerlig. I tillegg er ikke sjeldent alle de store verdensreligionene representert i samme klasse. Dette er spesielt for Oslo. Det får likevel med all tydelighet fram at veien tilbake er lukket. Dåpsopplæring i skoleregi er historie. Men det kan trolig fortsatt være mye å lære av den offentlige skolen, når kirken nå tar ansvar.

*Ole Andreas Kvamme er rektor ved
Oslo katedralskole*
E-post: ole.kvamme@oslo-katedral-vgs.no

debatt

Hva vil kirken med trosopplæringsreformen?

Av Heid Leganger-Krogstad

Den diskusjonen om trosopplæringsreformen som Geir Hellemo angir opptakten til i forrige nummer av *Nytt norsk kirkeblad*, er det på høy tid at føres. Han reiser i artikkelen ”Størst av alt?” mange grunnleggende spørsmål knyttet til reformen (Hellemo, 2005). Jeg er enig i at denne diskusjonen er klart på etterskudd allerede. Jeg tar utfordringen om å delta i diskusjonen og håper flere følger etter. Jeg vil i hovedsak drøfte to av problemstillingene. Det dreier seg om reformens utviklingsstrategi – ovenfra eller nedenfra, og spørsmålet om hvilke konsekvenser et flerreligiøst grunnskolefag får for trosopplæringsinnhold.

Mange spørsmål reises

Hellemo konstaterer at både kirken og utdanningsinstitusjonene i har forsømt seg i forhold til å reise den faglige diskusjonen om trosopplæringen, men av helt ulike årsaker. Kirken mangler tid og overskudd fordi de daglige oppgavene er for mange, mens utdanningsinstitusjonene faktisk har vist manglende interesse. Hellemos artikkel reiser mange ulike spørsmål: *Hva er basis for trosopplæringsprosjektet? Hvilke strategier følger reformen og forsøket? Hvilken*

profil skal opplæringsprosjektet ha? Hvorfor ingen plan? Hva betyr erfaringsbasert prosjekt? Hva betyr det at plan og det erfaringsbaserte settes opp mot hverandre? Er målet velfungerende fritidsaktivitet eller formidling av kjernestoff innen kristen trospraksis og er populære aktiviteter det samme som gode? Hvor kommer forestillingen om hjemmets sentrale betydning i trosopplæringen fra? Hva da med forholdet mellom bredde og dybde? Hva vil det føre til at de frivilliges innsats i sammenhengen synes å skyves i forgrunnen? Til sist: Hvordan vil det gå når skole er blitt ”et ikke-ord i trosopplæringen” og samtidig ”representerer det mest vidtrekkende og best etablerte barnekulturelle miljøet vi har”?

Alle disse spørsmålene viser til uavklarte problemstillinger knyttet til trosopplæringen i Den norske kirke. Dette viser med all tydelighet at kirken sammen med utdanningsinstitusjonene her har ett helt felt, et menighetspedagogisk eller menighetsdidaktisk fagfelt å bygge opp - om ikke helt fra grunnen av, så i det minste i møte med vår tid. Trosopplæringen – både gammel og ny

En grunnmur å bygge på har vi fordi dåpsopplæring i og for seg alltid har vært en del av kirkens opplæring, ”bortsett fra de knappe 250 år den har hatt anledning til å la skolen arbeide for seg,” skriver Ivar Asheim i artikkelen ”Kristen kunnskap og undervisende virksomhet i skolen” (Asheim, 1978). Han konstaterer at ”Dagens byrde og hete må lokalmenigheten bære.” Vår aktuelle situasjon settes slik inn i et lengre tidsperspektiv, og godt kan det være, det minner oss om både vår lange arv og vår aktuelle forpliktelse. Likevel, - et avbrudd på 250 år er drøyt nok. Realiteten er at så lenge skolen har arbeidet for kirken, så har den ikke hatt behov for å tenke like grunnleggende gjennom dette. Det innebærer i praksis at kirken har et formidabelt etterslep. Da tenker jeg både på det lange avbrudd i prinsipiell tenkning og på den oppdatering som må skje i forhold til barn og unges livssituasjon i dag for at trosopplæringen skal kunne fungere.

Det er *ikke* slik at kirken kan tenke at trosopplæringens innhold er uforandret og at det bare er snakk om en endring i målgruppen. At målgruppen er endret, det merker vi alle, men siden barn og de unge møter med andre erfaringer og andre behov får det konsekvenser for innholdet. De skal leve i en endret virkelighet i forhold til oppdragergenerasjonens og trenger en annen ballast. Heldigvis inneholder den kristne tradisjon en kjerne av grunnleggende tale om Gud og visdom om menneskets livsvilkår til alle tider. Hellemos artikkel kan derfor med fordel leses i sammenheng med to andre artikler i samme nummeret av NNK. Rolv Nætvik Jakobsen og Ivar Selmer-Olsen presenterer to spennende artikler om barne og ungdomskultur, - ikke minst i møte med den nye

medieverden (Jakobsen, 2005; Selmer-Olsen, 2005). Jakobsen etterlyser med rette ”ein barne- og ungdomsteologi som er kontekstuell og som samtidig tar på alvor at barn og ungdom også er menneske med tro, kompetanse og kunnskap” (s. 30).

Alt for lenge har en levd i den tro at skolen fortsatt gir om ikke dåpsopplæring, så tilstrekkelig ballast av viden om kristendommen til at ”formidlingskjeden” fra generasjon til generasjon er ivaretatt. Skolen sluttet å ha ansvar for dåpsopplæringen allerede i 1969, men det synes som dette egentlig ikke er oppfattet ennå. Faget Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering som ble innført i grunnskolen fra 1997 og som fra 2002 fikk navnet Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap, har en flerreligiøs basis. Det gir kunnskap om kristendom som en religion bland religionene og er således ikke dåpsopplæring. Trosopplæringen innenfor hver av religionene er overlatt til hjemmet og det respektive trossamfunnet. Den norske kirke med høye dåpstall er dermed i en helt ny situasjon og er overlatt et stort ansvarsområde uten bemanning eller ressurser til å oppfylle sin egen forpliktelse til opplæring. Stortinget har på sin side stilt krav om oppfyllingsgrad for å komme med ferske penger. Tempoet i oppbygging må i så fall akselereres kraftig, og den faglige og kirkelige oppmerksamhet på området må økes radikalt, både blant tilsatte og frivillige. En har i dag etter mitt syn ikke verken personalressurser eller faglig prinsippenkning som er i overensstemmelse med den utfordring kirken står overfor. I NOU 2000:26 er bemanningsbehovet ved et fullt utviklet opplæringstilbud beregnet til 1 300 årsverk. Med dagens

dåpsandel på 81 % av barnekullene, blir 46 000 barn døpt årlig og med et opplæringsprogram for hvert barn med en varighet på 18 år, så får trosopplæringen et formidabelt omfang som kirken ikke er rustet for (St. meld. nr.7, 2002/2003).

Sentralt gitte planer eller lokale, erfaringsbaserte forsøksprosjekt?

Kirken vet hva dåpsopplæring går ut på fordi den har en lang kateketisk tradisjon å bygge på. Konfirmantopplæringen har alltid stått sentralt i kirken, men *Planen for konfirmanttiden* ble langt fra tilstrekkelig (Kirkerådet, 1979). Kirkemøtet vedtok derfor i 1991 å peke ut trosopplæring som satsingsområde, og kirkens svar på Mønsterplanen i form av *Dåpsopplæringsplanen* ble utviklet (Kirkerådet, 1992) med tilhørende veiledninger. Satsingen nedfelte seg lokalt gjennom arbeidet med utviklingen av lokale dåpsopplæringsplaner og tilhørende iverksetting. Organisasjonene innenfor Den norske kirke engasjerte i barne- og ungdomsarbeid, tilpasset seg og inkluderte en bevisst satsing på dåpsopplæring i forhold til ulike alderstrinn i sin virksomhet. Disse tiltakene på 90-tallet har Den norske kirke hatt og har stor nytte av. Men en bør vel likevel innrømme at menighetene i praksis ikke fikk den hjelp av en slik sentralt fastsatt plan som en forestilte seg på forhånd. Det ble ikke et sterkt nok incentiv for utvikling å ha en sentralt fastsatt plan og pålegg om utvikling av lokale planer. Det tok ikke av, for å si det enkelt. Menighetene våknet ikke overfor et tydelig behov. I dag, derimot er behovet skrikende. For i mellomtiden har skolens undervisning forandret seg radikalt. Foreldre og menighet kan ikke lenger lene

seg tilbake og tenke at dette tar skolen seg av, for det gjør den altså ikke!

Hellemo stiller spørsmålet om den motsetningen mellom sentralt gitte plandokumenter og lokale, erfaringsbaserte forsøksprosjekt som han finner i premissmaterialet for reformen.

Hellemo stiller spørsmål ved hva dette erfaringsbaserte egentlig består i og etterlyser planer for utpeking av sentralt innhold i form av sentrale tekster og salmer med kjerneinnhold. Han etterlyser altså egentlig en prosedyre for trosopplæringsreformen som er mer lik den som ble valgt på 90-tallet. Utviklingen av dåpsopplæringsplaner på 90-tallet førte til en nyttig bevisstgjøringsprosess lokalt, og den ligger som en forutsetning, riktig nok uuttalt, under den prosedyre man nå har valgt. Hva ligger det så i erfaringsbasert?

Innenfor pedagogiske utviklingsvirksomhet i skolen er en velkjent med diskusjonen om utvikling initiert ovenfra gjennom sentralt fastsatte planer og utviklingen nedenfra gjennom forsøk, erfaring og praksis. Det er imidlertid ikke slik at planer kun er veloverveid teori og praksis bare er praksis. Det er mange flere forbindelseslinjer mellom de to. Læreplaner er langt fra kun skrivebordsprodukter. De baserer seg ofte på akkumulert praksiserfaring, samtidig som den teorifrie praksis sjeldent finnes. En bygger praksis på etablert praksisteori om sosial og kulturell forutsetninger for læring, om formulering av mål, utvelgelse av innhold, ulike arbeidsmåters funksjon og forestillinger om evaluering av resultat. Planer er således en kombinasjon av teori og det erfarte, og de skal gi virksomheten et løft og hjelp til å holde målet klart for øye

slik at en lettere holder stø kurs. En plan med utopiske mål hjelper imidlertid lite. Mange vil mene at Stortingets forventninger ligger farlig nær det utopiske.

Trosopplæringsreformen “Størst av alt” har valgt å arbeide ut fra idealet om å la “de tusen blomster blomstre,” – for å høste erfaringer gjennom forsøk som går i mange ulike retninger. Denne prosedyren forutsetter tro på at “den som har skoen på vet hvor den trykker”. Den bygger videre på at eierskap til reformen oppøves gjennom å utforme søknad om forsøksprosjekt, altså en gjennomtenkt lokal forsøksplan og fører til ansvarlig bruk av offentlige midler. Slik ønsker trosopplæringssekretariatet å gi lokalleddet både myndighet og muligheter på en måte en ikke har prøvd tidligere innenfor Den norske kirke. Søknadene viser at lokalmenighetene har ulik oppfatning av hva det innebærer å “lære dem å holde alt det jeg har befalt dere.” De har også ulike forestillinger om hvilke erfaringer det er viktig at barn og unge gjør for å tilfredsstille reformens mål:

“Vi skal utvikle en systematisk trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og fri hjelp til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0-18 år, uansett funksjonsnivå” (Størst av alt, 2004)

For at erfaringer som gjøres lokalt innenfor de ulike forsøkene skal kunne komme andre til nytte, er det viktig at erfaringene blir samlet på en systematisk måte. Dette skjer som kjent blant annet gjennom en systematisk mentorording, et kompetanseettverk og gjennom en evaluering av reformen i regi av Diakonhjemmet Høgskole og Menighetsfakultetet.

Utdanningsinstitusjonene bør imidlertid ikke slå seg til ro med dette, for både tilsatte og frivillige trenger en håndrekning i form av kritisk analyse og erfarringsakkumulerende teoriutvikling, samt drøfting av prinsipper, basis og innhold i trosopplæringen.

Trosopplæring – uten skolen?

Hellemo skriver at han ikke skjønner hvordan kirken skal greie å nå bredden av barn og unge uten i et samarbeid med skolen. Denne måten å tenke på er svært omdiskutert. Vi vet at mange politikere nå vil skille organisatorisk skarpt mellom skolens oppgave og kirkens oppgave. Dette er en følge av en mer konsekvent religionspolitikk i møte med det flerkulturelle samfunnet. Skolen gir elevene et flerreligiøst fag der en skifter perspektiv mellom kristen, muslimsk, buddhistisk og humanistisk tenkemåte uten å felle dommer over noen av synene. Den konfesjonelle skolen og det konfesjonelle faget er forlatt, og det gjør kirkens oppgave tydeligere enn noen gang. Skolen anbefaler ingen sannhet, dens oppgave er å bekrefte hvert enkelt barn ut fra dets livssynsmessige og religiøse bakgrunn. Skolen gir en bred orientering og lærer elever å respektere forskjellighet, gir respekt for kristne og humanistiske verdier og har til oppgave å gi elevene tilstrekkelig kompetanse til å leve og navigere i et samfunn med religiøst og livssynsmessig mangfold. Skolen har ikke til oppgave å lære elevene at noe er mer sant enn noe annet. Evalueringen av KRL-faget i 2000 viste at foreldre og lærere tenkte ganske ulikt på dette punktet. Foreldreflertallet ønsker at skolen skal anbefale noe som sant, mens lærere tenker at det ikke er deres oppgaver (Hagesæther 2000)

Tiden som brukes til kristendomsdelen av faget er i planen angitt til å omfatte om lag 55 % av rammene. Dette gjør at undervisningen om kristendom er betydelig redusert i forhold til tiden før 1997, fordi det skjedde bare en viss utvidelse av timetallet ved KRLs innføring da mange nye emner ble inkludert. Totalt timetall i KRL utgjør 779 undervisningstimer fordelt på 10 år etter Læreplanen fra 1997 og er ikke endret i forslaget til ny plan som settes ut i livet fra høsten 2005.

Forslaget til ny KRL-plan 2005 angir i likhet med alle de andre planene hvilken kompetanse elevene skal ha oppnådd etter henholdsvis 4., 7. og 10. årstrinn. En har forlatt tidligere planstruktur der kjernestoff i fagene ble angitt. Dette er for å flytte fokus fra selve undervisningen til læring-sprosessen og -resultatet hos eleven. I KRL-planen kommer dette til uttrykk for ved at det for evangeliestoffets vedkommende nå står: ”Etter 4. årstrinn: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne fortelle om innholdet i sentrale fortellinger fra Jesu liv og virke i Det nye testamente.” Denne formuleringen erstatter en ganske detaljert liste over fortellinger om Jesu liv og virke som elevene skulle få møte i undervisningen i følge Læreplanverket fra 1997.

Det innebærer at sentralt innhold nå i praksis bestemmes av lærerne ved den enkelte skole på basis av erfaring, utdanning og tilgjengelige læremidler. Dette gir utdanningsinstitusjonene større ansvar i forhold til utdanning og etterutdanning av lærere, mer makt til forlagene og bør etter mitt syn endre fokus i kirkens trosopplæring.

Barn og unge vil trenge en mer solid hjelp utenfor skolen til å tilegne seg en forståelse av hva kristendom går ut på. KRL-fagets flerreligiøse modell innebærer at barna før de møter skolens undervisning, bør ha tilegnet seg en del kunnskap og erfaring med den tradisjon de tilhører og det fellesskap de hører til i. Dette kan både hjem og kirke bidra til.

Dagens skole- og mediesamfunn gjør det nødvendig i trosopplæringen å se og plassere kristendommen i relasjon til andre religioner og livssyn. Det bør bety at fokus på det essensielle og særegne blir mer nødvendig. I et samfunn der det var kontinuitet mellom skole og kirke, var det tilstrekkelig at kirken ga erfaring og liv til den teori barna lærte på skolen. Men utfordringen i dag består i å inkludere barn og unge i et levende fellesskap av ulike generasjoner der de deltar som fullverdig troende mennesker på basis av dåp eller ut fra begjæring om dåp. Menigheter som framstår som lærende fellesskap har gode muligheter for å makte en slik integrasjon. Det er ikke tilstrekkelig at menigheten trikker til et godt undervisningsopplegg for å tekkes ”nye brukergrupper” ut fra en markedstilpassende tenkning.

Men hvordan når vi da bredden av barn og unge dersom samvirke med skolen er en så het potet politisk sett? Uten å bygge videre på den andel kunnskap om religioner og livssyn skolen tilfører alle elever, det innsyn i dialog og drøfting, den kompetanse elevene har når det gjelder livstolkning og etikk som skolen gir, har kirken ingen mulighet til å nå bredden. Kirken kan vanskelig konkurrere her, og den bør heller finne ut hva den selv står for

og hva som er dens styrke. Kirkens fordel består etter mitt syn i å gi barn og unge de opplevelsene og de erfaringene i møte med levd religion som skolen ikke har mulighet for og ikke mandat til å gi. Hva kirken i praksis skal gjøre for egen regning innenfor trosopplæringen, blir stoff til en annen artikkel.

Skolen på sin side er avhengig av at kirken gir hjelp i mange av emneområdene når det gjelder å aktualisere, konkretisere og gi erfaringer med levd religion som gjør at elevene kan lære. Elevene skal ha tilegnet seg kompetanse om kirkerommet, dets arkitektur, kunst, historie, om kirkegården og gravskikker, om menigheten som et livsfellesskap, kirkeårets rytme, høytidene og symbolbruken, om yrkene i kirken, om musikken og sangen, om de hellige skriftene og om livsritene og gudstjenesten. Dersom kirken skal nå bredden av de døpte bør kirken derfor anvende sin kompetanse til å bygge opp en beredskap, på linje med moskeen og buddhisttemplet, til å ta i mot større og mindre elevgrupper når de etterspør hjelp til innsyn i disse emneområdene.

I tillegg har kirken fortsatt lov til på selvstendig initiativ å invitere til samarbeid om bestemte tiltak som gudstjenester, minnemarkeringer og undervisningstilbud for hele skolen eller elevgrupper. Slike tiltak vil enkeltelever kunne søke fritak fra dersom de inneholder religionsutøvelse. Høy kvalitet på alle kirkens tilbud i møte med skole er en forutsetning for skolens tillit og fortsatte bruk. Det er skolen som er oppdragsgiver, men kirken er kirke i denne sammenheng og bør framstå som det. I valget kirken har mellom store tilpasninger

for å imøtekommе alle elevgrupper og utløsing av behov for fritak for enkeltelever, er det siste etter mitt syn å foretrekke.

Jeg er helt enig med Hellemo i at kirken fortsatt er avhengig å sette sin lit til det elevene får med seg fra skolen og bygge videre på det i trosopplæringen. Skolen driver de fleste steder en jevn og systematisk form for opplæring. Kirken er derfor avhengig av å forstå tenkningen bak KRL-faget og å sette seg inn i fagets innhold slik det praktiseres i lokalsamfunnet for å kunne bidra til å supplere dette. Kirken vil sannsynligvis ellers forstreke seg kraftig i trosopplæringen.

Kirkens oppgave i forhold til barn og unge som selv søker til kirken er å utnytte den kompetanse (eller bibelsk: de talenter) barn og unge sitter inne med og utvikle denne (disse) gjennom bruk til fellesskapets beste. Det er nødvendig med en voksen tilrettelegger i alle aktiviteter, men underveis vil de fleste erfare at rollene kan veksle slik at den undervisende blir lærende og omvendt i et slikt fellesskap. Slik kan barna lære hvor de hører hjemme og være rustet til dialogen i skolen.

Dermed har jeg koncentrert meg om to av spørsmålene Geir Hellemo stilte i sin artikkel, nemlig om forholdet mellom sentralt gitte planer eller lokale, erfaringsbaserte forsøksprosjekt i tilretteleggingen av trosopplæringsreformen og dernest spørsmålet om kirken kan klare å nå bredden av barn og unge uten å tenke at skolen gir sitt bidrag inn i dette. Endringene etter innføringen av KRL-faget ble sentral i denne drøftingen. Jeg påpekta behovet for å

utvikle et helt fagfelt, menighetspedagogikk og menighetsdidaktikk. Det er fortsatt mange og store temaer å gripe fatt i på Hellemos spørsmålsliste, og jeg håper andre lar seg engasjere. Ja, sannelig er det på høy tid at denne diskusjonen finner sted.

Asheim, I. (1978). Kristen kunnskap og undervisende virksomhet i skolen.

Prismet, 29(5), 180-187.

Hagesæther, G., Sandsmark, S., & Bleka, D.-A. (2000). *Foreldres, elevers og læreres erfaringer med KRL-faget*. Bergen: NLA-forl.

Hellemo, G. (2005). Størst av alt? *Nytt norsk kirkeblad*, 33(3), 5-8.

Jakobsen, R. N. (2005). Nye skinnsekker, ny vin og 18-årsgrænse. *Nytt norsk kirkeblad*, 33(3), 21-31.

Kirkerådet. (1979). *Plan for konfirmasjonstiden i Den norske kirken*. Oslo: Andaktsboksskapet.

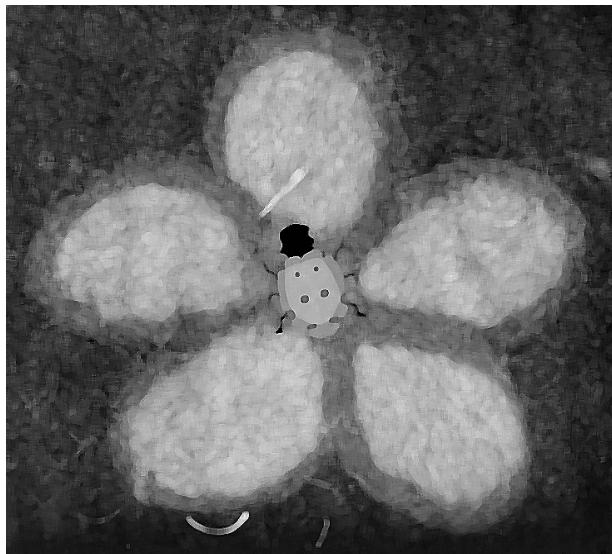
Kirkerådet. (1992). *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo.

Selmer-Olsen, I. (2005). Mellom narremokk og mobiltelefon. *Nytt norsk kirkeblad*, 33(3), 9-20.

St. meld. nr.7. (2002/2003). *Trosopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja*. Oslo: Kultur- og kirkjedepartementet.

Størst av alt. (2004). *Trosopplæringsreformen. Innledningsforedrag*. Størst av alt. Den norske kirke. www.i-tools.no/partner/nag/trosopplaring/doc/Innledningsforedrag.ppt

*Heid Leganger-Krogstad er
Førsteamanuensis i religions
og idéfagsdidaktikk
E-post: heid.leganger-krogstad@ils.uio.no*

7. søndag etter pinse

3. juli 2005

Prekentekst: Matt. 5,20 – 24 (25-26)
Lesetekster: 5.Mos.30,11-16, Fil 3,3-11

Av Hans Kristian Solbu

Kontrastar

Kva handlar eigentleg kristendommen om? Det kan ein spørre om etter å ha lese dei tre tekstane på denne sommarsøndagen. Det er mange kontrastar mellom tekstane, og det er også spenningar innanfor evangelieteksten. Denne preiketeksten er den første av antitesane i Bergpreika, og berre det at det er ei antitese bær i seg noko av ei spenning. Spørsmålet er om det er fruktbare spenningar og kontrastar eller om det er motsetnader som det er vanskeleg eller umuleg å koma til rettes med.

1. kontrast

Mellom GT-tekst og evangelietekst. Jesus går inn i ein nokså detaljert lovtolkingsdiskusjon om korleis dei skal forstå det 5. bodordet. Mens Moses slår fast at desse boda treng ein ikkje diskutere opp ad stolpar og ned ad veggjar: "Ordet, det er i munnen din og i hjarta ditt." Det er ikkje noko fjernt eller vanskeleg, meiner Moses. Mens Jesus diskuterer med fedrane.

2. kontrast

Mellom epistol og evangelietekst. Antitesene og Bergpreika i det heile stiller sterke krav til den som vil inn i himmelriket. Men i Filippabrevet skriv Paulus at han har meir enn nok å sette sin lit til hos seg sjølv når det gjeld å oppfylla loven. Men at han, for Kristi skuld, held alt det for

tap. For Paulus er det å oppfylla lova sjølve synda. Det er ikkje akkurat det same inntrykket ein sitt med når det gjeld Jesus sine ord her.

3. kontrast

I konteksten. Det er ei klar spenning mellom det Jesus seier rett før han startar med alle antitesene og innleiringane til kvar tese: "*Tru ikkje at eg er komen for å oppheva lova eller profetane! (....) Ikkje den minste bokstav eller prikk i lova (skal) forgå.*" (v.17-18). Mens i antitesene seier Jesus: "*De har hørt det er sagt til fedrane, (....) men eg seier dykk.*" Dette er ikkje lett å få i hop.

4. kontrast

I Bergpreika. Dette himmelrikekravet: "*Er ikkje dykker rettferd mykje større enn rettferda åt dei skriftlærde og farisearane.*" Ikkje så lett å sameina med "*Sæle dei som er fattige i seg sjølve, himmelriket er deira*" og denne nådefulle tilseiinga av Guds rike som går gjennom opninga av Bergpreika.

5. kontrast

Innafor sjølve evangelieteksten ligg det også ei spenning mellom det å gjøre det rette og det å praktisere religionen. Er det viktigare å forlike seg med sin bror enn å praktisere religionen på rett vis (å bera fram offer)?

Kva er kristendom?

Kva er eigentleg den rette kristendommen? Handlar det om å tru på Jesus Kristus, og at det til syvande og sist ikkje kjem an på kva eg gjer eller ikkje gjer? Eller dreier kristendommen seg om å leve rett og om å vere eit godt menneske? Går det an å seie "Ja, takk, begge deler" eller dreier det seg om to

motsette syn på kva kjernen i kristendommen er? Eg trur ikkje eg er den einaste presten som legg hovedvekta på dei gode verdiane eit menneske skaper gjennom livet, når eg forretter i gravferd. Men kva samanheng er det mellom alt det gode eg og andre gjer og himmelriket?

Eg kan ikkje seie at tekstane på 7. søndag etter pinse hjelper meg til nokon eintydig konklusjon.

Rettferd

Kanskje er det ikkje noko poeng å koma fram til ein eintydig konklusjon heller. Men eg meiner at ”dikaiosyne” - rettferd - er eit viktig stikkord her. No er det vel ikkje slik at Matteus og Paulus nødvendigvis bruker dette ordet på akkurat samme måten. Og det er nok mykje meir eit hovedord hos Paulus enn det er hos Matteus. Men om vi ser på ”dikaiosyne” hos Matteus, er det ikkje tvil om at det er eit ord som handlar om forholdet til Gud. Jesus ga Johannes ordre om å døypa seg ”for å oppfylla all rettferd” (3,15), og seinare seier Jesus om Johannes at han ”kom på rettferds veg” (21,32). Det handlar om ei rettferd som har med Gud å gjere, om å oppfylle Gud sin vilje.

Ein annan interessant stad er kap.6,1 (altså stadig i Bergpreika). Der handlar det om ”å gjere ”dikaiosyne”. 1930-omsetjinga (på bokmål) er slik: ”*Ta eder i vare at I ikke utøver eders rettferdighet for menneskenes øine, for å sees av dem.*” 1978-omsetjinga: ”*Akta dykk at de ikkje gjer dei gode gjerningane dykkar for augo på folk, så dei skal leggja merke til det.*” Jakob Jervell omsett det slik i si 2002-utgåve: ”*Vokt dere så dere ikke stiller ut deres fromhet for mennesker for å bli sett.*” På denne eine staden kan altså ”dikaiosyne” bli til både ”rettfer-

dighet”, ”dei gode gjerningane” og ”fromhet”.

Dette viser at ”dikaiosyne” ikkje er eit ord som eksklusivt handlar om gudsforholdet, men også om det vi gjer. Det går ikkje an å ekskludere forholdet til Gud frå livet elles. Det finst ikkje eit kristenliv til forskjell frå eitt eller fleire andre liv vi lever.

Rettferd er det Gud vil, skaper og gjer, og rettferd er det som skal vere rettesnora for liva våre.

Den rettferda som skal vere mykje større enn ”rettferda åt dei skriftlærde og farisearane”, det må vere den rettferda som tør å stole heilt og fullt på Gud si rettferd. Og Gud si rettferd er liv (skapinga), kjærleik (utvelginga) og tilgjeving (gjenopprettinga av pakta). Vår rettferd må da vere å la liv, kjærleik og tilgjeving få rom i mellom oss. På alle dei plan vi skaper fellesskap, - frå det nære og personlege til det strukturelle og juridiske.

Er livet rettferdig?

Da Aalesund klarte uavgjort mot Rosenborg på Lerkendal i den første serierunden i april, var det fleire av oss som meinte at det var urettferdig. Etter spell og sjansar skulle RBK ha vunne stort. Men det var også dei som meinte at alle resultat i fotball er rettferdige. For fotball dreier seg om å få mål, og når begge laga scorer to mål, er det rettferdig med uavgjort.

Mange gonger har eg høyrt pårørande seie at det er urettferdig når nokon døyr ”før tida”. Rettferd er ein vanskeleg sak.

Men kanskje viser desse eksempla at vi alltid står i spenninga mellom å forstå rettferd som eit grunnleggjande eksistensielt spørsmål, eit guds-spørsmål og at rettferd er noko som har med beregning å

gjere, - at det må vere eit visst forhold mellom det ein satsar og det ein får att. Da er det kanskje ikkje dei kontrastane vi finn i tekstane på denne dagen som er dei mest krevande. Men det er lett å kjøre seg fast både i tekstane og i røynda. Og det tykkjer eg nok at kollektbøna for dagen har gjort. Derfor eit nytt forslag.

Kollektbøn

Miskunnsame Gud, vi takkar deg for dette herlege og vanskelege livet. Gi oss å leva like ømhjerta som du er i di rettferd, ved Son din, Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den Heilage Ande lever og råder, éin sann Gud frå æve til æve.

Salmetavle

S97 41
S97104
NoS 424
NoS 223
S97 116
NoS 714
NoS 766

*Hans Kristian Solbu
Prest i Ilen menighet i Trondheim
solbuhk@online.no*

8. Søndag etter pinse 10. juli 2005

Prekentekst: 1. Mos 1,1-18

Lesetekster: 2. Kor 9,8-12. Mark 8, 1-9

Av Ann Kristin Rangøy

Om dagen

Det burde være en enkel sak å preke over skapelsen i 1. mosebok. Det er mye å si om Gud som skaper og naturens syklus som Guds gode vilje, planter og vekster som gir føde i overflod til mennesker og dyr. Livets opphav som er grunnet på Guds godhet og kjærlighet, gleden over å være skapt og ønsket av Gud, en Gud som har omsorg for alt det skapte og alle mennesker. Det burde være enkelt, men er det ikke, for ganske raskt melder problemene seg; barn som sulter, naturkatastrofer krig og elendighet, avlinger som uteblir, jordskjelv og katastrofer.... Hvorfor er ikke verden et godt sted å være for alle. I kollektbønnen for 8 s.e.pinse heter det:

“Barmhjertige Gud vi takker deg fordi du har vist din omsorg for vår sjel og vår kropp. Lær oss å frykte og elske deg, så vi ser at fruktene av vårt arbeid er dine gode gaver, gjør vår gjerning i troskap og villig deler med andre”?

Tema for denne søndagen befinner seg altså et sted mellom alle de gode intensjoner og den brutale virkeligheten. Oppdraget vårt er i følge kollektbønnen å være tålmodig og utholdende i vårt arbeid og se fruktbarheten og veksten omkring oss som en velsignelse

og gave fra Gud og dele av vår overflod med andre.

Om teksten

Prekenteksten forteller om at Gud skaper lyset og skiller det fra mørket, vannet og skiller det fra himmelen, det faste landet og skiller det fra vannmassene, grønne vekster og trær, planter med frø og frukt, og til slutt lysene på himmelhvelvingen.

Prekenteksten slutter med vers 18. der Gud skaper de to store lysene det største til å råde om dagen og det minste til å råde om natten, sammen skal de skille lyset fra mørket. Det er underlig å slutte midt i skapelsesfortellingen og jeg tror nok jeg kommer til å lese hele fortellingen fra prekestolen. Dette lar seg godt gjøre uten å miste fokus på skaperverkets orden som ligger der fra begynnelsen av for at vi skal kunne leve i harmoni med hverandre og alt det skapte. Epistelteksten i 2. Kor. 9 handler om viljen til å gi videre av sin overflod. I v. 10-12 står det: "Han som gir såkorn til den som skal så, og brød til å spise, han skal også gi dere såkorn.... Dere skal ha rikelig av alt så dere gjerne vil gi...for denne tjeneste som også er en gudstjeneste...skal vise sin overflod i at mange takker Gud." Teksten flytter fokus vekk fra paradisets harmoni til vår verden og vårt oppdrag om å dele godene på en rettferdig måte.

Det å gi av sin overflod er en gudstjeneste står det, en kjærlighets-handling som peker på Gud. Vi gir videre av det han har gitt oss, vi viser omsorg fordi Gud har gitt oss av sin kjærlighet. Vårt oppdrag i verden er å gi videre det vi selv har fått og følge Jesu eksempel. Evangeleteksten i Markus 8,1-9 handler om Jesus som metter 4000 i ødemarken, og gir oss et eksempel på

hvordan det å dele med hverandre er nøkkelen til store forandringer. Det så ikke mye ut det lille de hadde å dele, men alle gikk mette derfra og et stort under var skjedd. På uforklarlig vis ble det lille nok til alle.

Tanker til prekenen

Tekstene bærer i seg en viktig sannhet om skaperverket; det at harmoni og godheten var i verden før menneskene ble til, at ordningene og syklusene hadde en god vekselsvirkning lenge før menneskene overtok styringen og forvaltningen av jorden og naturen. At skaperverket fungerte perfekt uten oss!

Dette er jo en underlig konklusjon å komme fram til, og spørsmål rundt vår egen eksistens bli viktige spørsmål å stille. (Salme 8: Når jeg ser din himmel et verk av dine fingrer, månen og stjernene som du har satt der, hva er da et menneske, siden du kommer det i hu, et menneskebarn siden du tar deg av det?) Alle kjenner vi den underlige følelsen av hjelpefølelse når vi ser opp mot stjernehimmelen en klar vinternatt. Universet bare fortsetter, det er større og lengre og dypere og videre enn vi kan fatte. Vi får stadig sterkere stjernekikkerter, sender opp satteliter og romsonder men isteden for svar gir de oss bare enda flere spørsmål. Den samme følelsen får vi når vi ser innover i vår egen kropp, på celler og blodårer og de mikroskopiske byggeklossene vår kropp består av. Det er så lite som skal til før kroppen rammes og skades, det er et under i seg selv at vi lever, beveger oss og er til.

Hva er et menneske, hvorfor er vi til, hva er meningen med menneskenes eksistens?

Kan det være noe med viljen til å dele?

Viljen til i vise omsorg og kjærlighet, viljen til å gi videre til andre det vi har mer enn nok av? Ligger det en kime til noe stort, et frø som kan vokse og gi nye muligheter, nye svar på meningen med livet og skapelsen. I Markusevangeliet hørte vi om viljen til å dele det gode. Selv om ressursene var få ble folket mette av den gode viljen. I brevet til korinterne hører vi at Gud gir gode gaver, og at vårt oppdrag eller vår gudstjeneste er å gi videre av det gode vi har fått. Naturen er en gave fra Gud. Vi har i oppgave å forvalte den rett, og dele med hverandre.

Det kan være at vi har glemt noe, eller oversett noe. En liten detalj, eller en stor selvfølgelighet. Vi er selv en del av skaper-verket. Vi starter som et lite frø, vokser modnes og dør slik som alt levende liv. Fra skapelsen av fikk også vi planet et lite frø dypt inne i våre hjerter. Et frø med uendelige muligheter, til å vokse seg like stort som universet, og gi oss det evige liv. Vi er bundet til jorden samtidig som vi strekker oss mot himmelen. Her må vi tåle livets smerte og livets lyst. Det er det som er å være et menneske.

Ja visst gör det ont

Ja visst gör det ont när knoppar brister.
Varför skulle annars våren tveka?

Varför skulle all vår heta längtan bindas
i det frusna bitterbleka?

Höljet var ju knoppen hela vintern.

Vad är det för nytt, som tär och spränger?

Ja visst gör det ont när knoppar brister,
ont för det som växer och det som
stänger.

Ja nog är det svårt när droppar faller.

Skälvande av ängslan tungt de hänger,
klamrar sig vid kvisten, sväller, glider -
tyngden drar dem neråt, hur de klänger.
Svårt att vara oviss, rädd och delad,
svårt att känna djupet dra och kalla,
ändå sitta kvar och bara darra -
svårt att vilja stanna och vilja falla.

Då, när det är värst och inget hjälper,

Brister som i jubel trädets knoppar.

Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya
glömmer att de ängslades för färdén -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit som skapar världen.

Ur diktsamlingen *“För trädets skul”*

Karin Boye

Salmetavle

NoS 268

NoS 307

NoS 291

NoS 308

NoS 633

NoS 642

NoS 299

Ann Kristin Rangøy er kapellan i Moss

E-post: a-rang@frisurf.no

9. Søndag etter pinse

17. juli 2005

Prekentekst: Matt. 7, 15-20

Lesetekster: Mi. 3, 5-7 og Gal. 1, 6-9

Av Rolf Steffesen

Til dagen

Det er sommer og ferietid. Dagen og teksten egner seg godt som utgangspunkt for friluftsgudstjeneste på bergene ved Tranøy fyr i Nordland.

Til preken

Som så mange andre prester i dette langstrakte landet gjør jeg tjeneste ved kysten. Like ved der hvor jeg bor ligger Tranøy fyr, ved innløpet til Vestfjorden, der Narvik er nærmeste by.

Så lenge vi har hatt fyr langs kysten, har fyrtårnet også vært et flittig brukt kristent symbol. I alle fall for oss langs kysten. Ikke så rart kanskje, all den stund oppgaven til fyret er så opplagt og så livsnødvendig. Det handler jo om liv og død. Den som har sett fyryset i den stormfulle vinternatta og hørt lyden av den kraftige tåkeluren, vet hva frelse er. Enda kan jeg selv huske følelsen jeg hadde som barn da jeg hørte tåkeluren fra Tranøy fyr helt inne på Oppeid, 15 km unna. Den var mektig, ufattelig sterk, ja nesten skummel i all sin kraft og overbevisning.

Litt klisjéaktig sagt: Jesus ønsker å være selve fyrtårnet i livet vårt. Han vil være lyset som viser oss veien og gjør det mulig for oss å styre unna de farlige skjærene og de andre båtene når de i mørke og i tåke

legger seg på kollisjonskurs med oss. Han er den veldige tåkeluren som gjør at vi kan ”se” og famle oss fram selv når alt er blitt flatt og det ikke lenger finnes noen horisont.

Fyret med lyset og tåkeluren minner oss om at det enda finnes grenser for oss mennesker. Som grensa mellom lys og mørke og mellom liv og død. Vi liker det ikke, vi liker knapt å bli minnet om det, særlig ikke i dag, i vår grenseløse tid, der vi mer og mer ser ut til å mene at det ikke skal finnes grenser, alt er og skal være lov. Vi er vår egen lykkes smed. Sannheter skrives i dag så godt som bestandig med små bokstaver og oftest i flertallsformer, fordi alt er blitt like gyldig, for ikke å si - like-gyldig.

Enda er det sånn at vi langs kysten trenger fyret, vi trenger lyset og tåkeluren. Gjennom tida har fyret bestått sin prøve. Fortsatt er det å stole på, selv om det for lengst er blitt automatisert og radaren og satellittpeilinga med direkte kommunikasjon til databaserte kart i hver enkelt båt etterhvert truer med å gjøre det overflodig.

I vår moderne tid er det lett å kjenne seg stor og betydningsfull. Det er lett å bli overmodig, for ikke å si hovmodig og tro at vi kan klare oss helt på egen hånd, at grensene er blitt avgleset og gammeldagse, at den gamle leia og tryggheten den ga begrenser oss, mer enn sikrer oss en dag i morgen. I dag er det mange stemmer som sier at varslene fra de gamle ”fyryktene” og ”tåkelurene” ikke lenger er verdt å ta hensyn til.

I dagens prekentekst står vi overfor en klar og tydelig advarsel. Som nettopp fra en kraftig tåkelur slynges budskapet ut.

“Vokt dere for de falske profeter. De kommer til dere i saueham, men innvendig er de glupske ulver.”
(Matt.7,15)

Det handler om religiøsitet og åndelighet. Den falske åndeligheten har de samme kjennetegnene i dag som den gangen. Den fordømmer. Den fremmer angst og frykt. Den kjenner ingen nådig og kjærlig Gud. Den sanne åndeligheten derimot, sier Ja til livet slik det er, ikke slik det burde vært. Døm ikke! sier Jesus. Vær ikke bekymret! Sett din lit til Gud. Be, og du skal få. Let, og du skal finne. Bank på, og det skal bli lukket opp for deg.

Leia som Jesus lyser opp for oss leder oss først og fremst til sannheten. Snakk sant, ikke om de andre, heller ikke bare om det du får til og lykkes med, men også om det du ikke får til, når du feiler og svikter. Da er du på veien, da blir du møtt av tilgivelse og nye muligheter.

Det er på fruktene vi kjenner forskjellen på falsk og sann åndelighet. Åndens frukt er kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsomhet og selvbecherskelse, sier Paulus i Gal. 5.

Den sanne åndeligheten gjør oss heldigvis ikke til overmennesker, men til mer mennesker. Den respekterer grensen mellom Gud og oss. Helt fra tidenes morgen har det vært menneskets største fristelse å sette seg i Guds sted. Slik at det kan se alt og ha tilgang på all kunnskap. Heldigvis er det ikke kunnskapen i seg selv

som er problemet, men begjæret vi bærer i oss, til å beherske, løfte oss selv opp, for der å kjenne oss like store og betydningsfulle som Gud. Å respektere grensen mot Gud er helt avgjørende for oss. For når Gud ikke lenger er hellig, står vi selv i fare for å bli ofre for ufrihet og umenneskelighet.

Vårt problem er altså at vi vil være grenseløse. Vi sier ja til alt og hva som helst. Når han møter oss med sin nåde gjenoppretter han evnen vår til selvbecherskelse. Til å si nei. Så lenge vi ikke kan si nei, er vi i stand til å gjøre hva som helst, kjøpe hva som helst, bekjenne hva som helst.

Noe vi moderne mennesker i stor grad også gjør. Privatreligiøsitet, der alt blir sant bare det er sant for meg, er et godt eksempel på hvordan det blir når nåden har trange kår og vi ikke lenger får til å si nei. I privatreligiøsitetens verden finnes ingen autoritet, ingenting å måle sannheten mot. Derfor blir det så hult og tomt, og ofte heller ingen skikkelig sammenheng mellom det fysiske og det åndelige. Fordi det åndelige ofte er det eneste som betyr noe, blir alt det andre, det fysiske, naturen, kroppen, seksualiteten, pengene, enten åndeliggjort eller tingliggjort. Når f.eks. naturen blir åndeliggjort blir den gjerne omtalt som om den var Gud selv. Resultatet blir at den mister sin verdi. Tilbake blir det bare grenseløshet, alt flyter. Og når f.eks. kroppen og seksualiteten tingliggjøres, skapes det en avstand som gjør at man kan gjøre hva man vil med den. For den betyr jo ikke noe likevel, den er jo ikke meg, det er jo det åndelige som betyr noe.

Det er trist å tenke på hva denne falske åndeligheten gjør med oss. Hvor splittet og halvveis alt blir i kjølvannet av den.

Samtidig er det godt å se at lengselen etter helhet, etter Gud, fortsatt er så sterk i mennesket. Utfordringen vår er ikke å gi etter, men å stole på at det er Åndens frukt som kvalifiserer hva som er rett og galt. La oss fortsette å tegne et bilde av Gud der han får være Gud, samtidig som vi tegner et bilde av mennesket der vi får være en del av skapningen. Bare da, når vi erkjenner hvem vi selv er, kan distansen og nærheten, det åndelige og det fysiske, komme til sin rett, og utgjøre den helheten det var ment å være.

Da får det heller våge seg at det noen ganger ser puslete ut. Som det lille treet som vokser i ly av Tranøy fyr.

Hva kan forresten et slikt lite tre være verdt?

Ute på Tranøy fyr er det uendelig mye verdt. Ganske enkelt fordi det er det eneste som vokser, det eneste som bærer "frukt", fordi det står der det står, i ly av selve fyret.

Salmetavle

NoS 270

NoS 711

NoS 312

NoS 862

NoS 871

*Rolf Steffensen er
Sokneprest i Hamarøy
E-post:rolf.steffensen@c2i.net*

10. Søndag etter pinse 24. juli 2005

Prekentekst: Matt, 25, 14-30

Lesetekster: Ordspr. 2:1-6 1. og Kor. 3 10-17

Av Lise Vislie

Er Gud rettferdig?

Det er klart han må være. "Rettferdighet" er et av grunnordene i Bibelen.

"Søk først Guds rike og hans rettferdighet... Og når Guds rike kommer, sier profeten, skal rett ráde i ødemarken, og rettferdigheten skal bringe fred. (Jes. 32, 27 ff)

Eller er det et sirkelargument? Gud er rettferdig fordi han er Gud, og Gud er rettferdig. Ja, han er Rettferdigheten! Og når vi ikke skjønner oss på ham, er det på grunn av vår begrensning. Guds veier er uranskakelige. Hvem er vi, som skulle stille spørsmål.

Likevel er det nettopp det Bibelens mennesker gjør. Hvorfor, Gud, skriker salmisten. Om og om igjen. Hva er meningen? Tenk på Jobs troskrise: Han har levd et rettskaffent liv alle sine dager, og likevel straffes han. For hva? Svar meg, Gud!

Visst, men det var før Jesus, kan vi svare når vi prøver å få orden i systemet. Like fullt har vi en lang rekke historier fra Jesu munn – fortellinger som alle skal si oss noe om hvordan Gud er – som viser oss en slags østerlandske despot. "Har jeg ikke lov å gjøre med mitt hva jeg vil" kan han si –

mens han snur opp-ned på alle våre rettferdighetsbegreper.

Ja, for er det egentlig rettferdig, det husherren i dagens fortelling gjør? Det er nesten tvert imot: "Matteusprinsippet", kalles det ironisk, når vi ser det praktisert: Den som har, han får, og den som ikke har noe, han mister alt – "han skal bli fratatt selv det han har." Og straffes på kjøpet.

Nei, svarte dikterpresten Olov Hartman på spørsmålet om Guds rettferdighet. Og i et langt resonnement (i tre radioforedrag!) begrunner han svaret: Gud er ikke rettferdig, og takk for det. Underforstått: Stakkars oss da, i så fall. Gud er tvert imot nådig. Den som elsker er ikke rettferdig, han sprenger alle begreper som smaker av jus. Kjærligheten kjenner ingen regler, ingen påbud, ingen retningslinjer. Kjærligheten er "oppfinnssom", som det står – den er fantasi, kreativitet, overskudd, overraskelse.

Ellers er det unektelig en snodig fortelling. Den er da også ment å skulle vekke tilhørernes oppmerksomhet – kanskje også deres protester. Vi møter en herremann som overlater alt han eier til sine underordnede, da han skal dra utenlands og bli borte på ubestemte tid. 5 pluss 2 pluss 1 talent er "alt han eier", altså litt av en formue. En talent er egentlig en vektenhet, sier oppslagsboken, noe a la 34 kilo sølv. Selve det at de tre blir betrodd ulike summer er det neppe noe å si på, han gir dem pengene "etter det hver enkelt hadde evne til", står det.

De to første, som altså får skryt og belønning på oppgjørrets dag, er dristige og handlekraftige: De setter pengene i omløp,

satser høyt, og vinner. Tredjemann, stakkars, er redd og usikker. Er det kanskje selvtillit han mangler? Er han feig og unnvikende, redd for å gjøre noe galt? Eller kanskje er han bare lat, og velger minste motstands vei? Han har jo ikke gjort noe uredelig, han har ikke brukt opp pengene eller satset uklokt, han bare gjemt dem på et lurt sted, og fortsatt med livet sitt som om ingenting hadde hendt. Han er kvitt en krevende arbeidsgiver, kan endelig gjøre som han vil.

Ja, og så da, kan tilhørerne ha tenkt. Det står ikke noe om at de fikk nærmere instruksjoner om hva herren forventet av dem. Hvorfor ble han da så urimelig sint?

Nå er jo poenget med lignelser at de er nettopp det: Bilder på noe helt annet. Derfor er det viktige spørsmålet: Hva vil han ha sagt inn i vår situasjon – her og nå?

Det må jo være det som dukket opp som en nyhet for noen tiår siden og som ble kalt forvaltertanke. At vi alle er betrodd store verdier, og skal en dag bli kalt frem for giveren for å svare for hvordan vi har disponert dem. På en måte er det jo en ubehagelig påminnelse: Vi – som bor i den delen av verden som gjerne kalles den kristne, har fått – eller tiltusket oss – en urimelig stor del av jordens samlede ressurser. Sånn sett er historien om europeernes ero bringer rundt i verden – det som på skolen het verdenshistorien – en lite oppmuntrende lesning.

Men hva annet har vi fått? Ja, hvor har vi fått ordet talent fra? Det er også noe med å ta seg selv i bruk. Rette ryggen og løfte hodet, ta opp kampen mot Janteloven, som sitter så dypt i mange av oss. (Og som så lett kan feiltolkes som den kristne dyden

ydmykhet) Du skal “tro at du er noe”. “Du er ingen hvem som helst, du er jo Guds omgangsvenn,” sa en klok sjelesorger en gang.

Hva var det egentlig de gjorde, de to som fikk ros av herren sin?

De kastet seg ut i livet. Tok sjanser. Brukte sine muligheter. De kunne jo tapt alt! De må ha tapt noe også, - underveis, men ga ikke opp, prøvde på nyt.

Og tredjemann? Han var forsiktig. Trakk seg unna. Tok ikke del i fellesskapet. Var ikke med! Han gjorde jo ikke noe direkte galt, han gjorde bare ikke noe godt heller! Moralen må da være: Det er bedre å satse stort – og tape, enn bare sikre seg, trekke seg tilbake, være “innkrøkt i seg selv”, som Luther kalte det.

Hvorfor det?

For vår nestes skyld. Å elske sin neste betyr å bidra med det man har til at verden skal bli litt bedre for den som har det vanskelig. Som det heter i offertoriebønnen: “Alt vi eier tilhører deg. Av ditt eget gir vi deg tilbake. Ta imot oss og våre gaver, for Jesu Kristi skyld. Amen.”

Salmetavle

NoS 716
NoS 537
NoS 714
NoS 654
NoS 717

*Lise Vislie har vært informasjonsleder
i Kirkens bymisjon.
E-post: l-vislie@online.no*

Olsok 29. juli 2005

Prekentekst: Luk.22, 24-27

Lesetekster: Sal.33,12-22 og Ef.2;11-14

Av Anne Borchgrevink Persen

Olsok, eller Olavsvaka (natt til 29. juli) har sitt utspring i Olav den helliges fall på Stiklestad. Dagen er rød, for martyrene, og Olsokmesse har vært feiret med egne salmer (se salmeseddel) og særegen liturgi. Alterboken foreslår liturgi for prekenguds-tjeneste eller forenklet høymesse, og siden 29. juli ikke er på en søndag i høymes-setiden, så kan man også benytte liturgien for Morgen eller Aftensang, eller man kan søke prosten, og lage noe ganske annet ut av det hele!

Noe om dagens karakter...

Dagens kollektbønn, sammen med lesetekstene, kan sammenfattes i noe jeg har kalt nasjonal-kirkelig-gudsfolk-tematikk. Det handler på mange måter om Norges folk og kirke. Kollektbønnen takker for Guds budbærere til vårt folk, og ber om hjelp til å bygge landet med lov. Efeserteksten setter klare skiller mellom “oss” og hedningene, og salmeteksten peker på “..det folk som har Herren til Gud”. Mye nasjonalisme å spore her...

Jeg kjenner meg usikker på om denne tematikken blir riktig, og jeg tror ikke så mange vil oppleve sammenheng mellom gudstjenestefeiring og dette med å “bygge landet med lov” og “guds folk” og “ikke guds folk”, selv om jeg tror dette har vært tanken bak å sette tekstene sammen på denne måten.

Gudstjenesten

Jeg synes i det hele at denne dagen byr på utfordringer omkring hva vi vil kommunisere, og jeg tror at ved å bruke disse lesetekstene sammen med forbønn og en riktig nasjonalistisk preken over Guds folk og landområder ikke vil være så lurt. Jeg har forsøkt å lage to røflige skisser, som tegner opp to ulike tilnærningsmåter, og jeg merker, mens jeg skriver dette, at jeg liker den ene langt bedre enn den andre.

Skisse en

Man kan saktens feire hellige Olav og lage en slags historisk pilegrimsaktig gudstjeneste. Det finnes enorme mengder historisk fagstoff om Olav den hellige som ble født i Gudbrandsdalen i 995 osv. (for mer; se *Luthersk kirketidende*, for eksempel nr. 12, 2004). Man kan for eksempel også ta kontakt med det lokale historielaget, og kanskje be dem om å delta i gudstjenesten, med den historiske fremstillingen? Og så kan man snakke om det å bygge kirke – og at vi skal fortsette å bygge på den kirken som Olav startet på i Norge. Dette kan være en fin anledning til å peke på tradisjoner, og formidle at vi er små ledd i denne tradisjonen.

Men det er ikke sikkert at det ville fungere. HADDE jeg vært menighet, så tror jeg ikke at jeg ville fått spesielt mye ut av det, skal jeg være ærlig, men et halvhjertet forslag er også et forslag! Jeg må si at jeg er, ærlig talt, noe sjokkert over Olavs oppførsel, som er både grov og krenkende og totalt uakseptabel. Det er underlig at denne mannen har blitt en helgen... og jeg stiller meg undrende til at vi skal feire tvangskristningen av landet.

Skisse to

Slik jeg ser det for meg, kan dagen også i sin helhet få lov til å handle om for eksempel hellighet, eller pilegrimsvandring. På den måten kan man lage en tematisk gudstjeneste, som kanskje evner å formidle noe håndgripelig som mennesker av nyere dato også kan forholde seg til! Uttrykkene for hellighet har fortonet seg varierende i historien, fra middelalderens helhetlige syn, hvor pilegrimene valfaret til helligstedene for å bli helbredet, tilgitt eller for å finne seg sjæl, til nyere tider, hvor hellighet ikke lenger handler så mye om blanke knapper, perler, magi eller ungdomskilder. Likevel fordrer begrepene hellighet og pilegrimsvandring at vi formidler verktøy til å gripe dette ulne, vase, abstrakte. I møte med en ikke-gripbar Gud behøver vi gripbare symboler og rituelle handlinger. Hva om denne gudstjenesten kunne være et prosjekt hvor symboler og riter fikk tre frem til fordel for den historiske forelesningen og til fordel for alle ordene? Symbolene trenger ikke være fancy og flotte, eller nye og banebrytende, det går an å tenne lys, legge blomster på alteret, tegne kors med dåpsvannet eller lage en vandring med stasjoner i kirkerommet!

Fire hovedmomenter til prekenen

Disse momentene er nok i all hovedsak knyttet opp til skisse to, som jeg tror vil fungere best. Hvis man bestemmer seg for å ha preken den dagen, kunne det være spennende å knytte sammen de fire følgende begrepene og dvele ved dem:

Historien – forstått som fortellingen – undrene omkring Olav den hellige. Det

historisk sanne er irrelevant, det som blir viktig er det religiøst sanne.

Heltene – trosheltene og håpsbærerne, disse som risses inn i vår bevissthet og skaper forbilder. (Her tenker jeg at alle er like viktige; både Frans av Assisi og min religiøse farmor som betyddet mye.)

Helligheten – historiene om menneskers møte med det guddommelige. Om møtesteder og måter. Om hva vi legger i begrepet hellighet og hvordan vi kan uttrykke dette sammen.

Helheten – om hvordan vi sammenholder historiske og religiøse sannheter, om hvordan vi forholder oss til hellighet og pilegrimsvandring, uten at det skal bli livsfjern.

Salmetavle

Historisk retning

NoS 741

NoS 745

Ps 97:94

Pilegrimsvandring

Ps.97:106

NoS 247

Ps97:103

Av Anne Borchgrevink

11. Søndag etter pinse 31. juli 2005

Prekentekst: Rom. 9,1-5 og 10,1-4

Lesetekster: Jer. 18,1-10 og Luk 19,41-48

Av Ingemar Thorin

Jesus gråter över Jerusalem.

Utan att tänka oss för, förpassar vi ofta den gråten till förfluten tid. Den gången, då och där borta, såg vår Herre ut över Jerusalem och föll i gråt.

Detta är en del av sanningen. Hela sanningen är den att han alltjämt ser ut över Jerusalem och hela världen, ser ut över oss alla, och att åsynen av oss fortfarande kommer honom att gråta.

Gråten är ju en del av hans lidelse / lidenskap för oss. Kristus är ju inte någon vishetslärare som sitter stilla under ett träd och tänker och tänker och talar till oss lugnt och filosofiskt. Som om han menade att här har vi sanningens ord, och om vi inte lyssnar på dem, så får vi skylla oss själva.

Han är inte sådan. Han manar oss och förmanar oss, talar inträngande till oss, kastar ut sina paradoxer och handlar utifrån sitt engagemang, det väldiga engagemang som medvetet riskerar tortyr, förräderi och död.

Han vill nämligen inte att någon enda av oss ska gå förlorad.

Det är därför han ger sig ut i världen för att leta upp oss, som en herde som ger sig ut i öknen för att leta upp ett får som är förlorat. Det är därför han i evangelierna talar med

kvinnor (som ju ingenting betyder) och hedningar (som ju är Guds fiender) med uppenbar risk att förlora sitt anseende. Och sitt liv.

Sabbaten är gjord för människans skull och inte tvärtom, inpräntar han i oss som en huvudregel. Religionen är till för människan, för att hjälpa människan att vara människa.

Såsom han själv är till för vår skull, se bara hur han på Skärtorsdagskvällen faller på knä inför sina lärjungar och tvättar deras fötter. Som en tjänare.

Dominus flevit heter en av kyrkorna på Olivberget, ”Herren grät”. När man går in i den och ser fram mot altaret, ser man genom ett stort fönster den gamla staden i Jerusalem i fonden. Altartavlorna är detta fönster ut mot Jerusalem. Här någonstans var det som Jesus stod och grät.

Här är helig mark. Här är platsen för Guds tårar.

Filmen ”*Kadosch*”, som gick på biograferna för några år sen, hade som en av sina slutbilder en vy av Jerusalem som kunde varit tagen från just den plats där kyrkan är belägen. Noga och ingående har biopubliken fått följa, hur ett mänskolkлив sakta ödeläggs på grund av den rigorösa efterföljelsen av religiösa bud och stadgar. En mycket fascinerande film, en mycket fascinerande bild av den här sortens fromhetsliv – och samtidigt så oändligt skrämmande!

Slutbilden anspelar på den heliga gråten. Här är tron – men var är kärleken? Och vad är en tro utan kärlek?

”Ni har gjort mitt hus till ett rövärnäste / en röverhule” säger Kristus när han kommer upp i templet och börjar ”rensa” det. Därmed anspelar han på Jeremias tempelpredikan i Jer 7.

Hur kan ni bara ytligt och ritualistiskt upprepa era sånger, som ”Här är Herrens tempel, Herrens tempel, Herrens tempe!” och samtidigt förtrycka invandraren, den faderlöse och änkan, låta oskyldigt blod flyta på denna plats, och fortsätta med att stjäla och dräpa och tända offereld åt Baal? är den fråga Gud ställer.

”Gång på gång har jag talat till er utan att ni lyssnat” läter Herrens profet Herren säga. ”Jag ska kasta er bort ur min åsyn” tillägger han.

Herrens tempel, ”tar ni detta hus för ett rövärnäste?”

Jesus rensar templet inte bara som en protest mot tempelkommersen utan framför allt som en protest mot att tempelvisionen glömts bort. Templet skulle ju inte ha sig självt som mål, templet var till för Guds skull, för honom som inte kunde tåla att det växte upp ett socialt förtryck i folket, att stöld och mord bara fortsatte och att rätten hade så svårt att vinna seger bland människorna.

Talet om templet som ett ”bönen hus” anspelar på Jes 56, där det betonas att templet är ett bönen hus ”för alla folk”, för judar såväl som främlingar.

Herrens vilja är att ”ge de försagda mod och de modlösa kraft”, en rätt fasta är att lossa orättfärdiga bojor och räcka sitt bröd

åt den hungrige, heter det vidare hos Jesaja. Tron utan gärningar är död.

Templet står där som en symbol för denna väldiga vision om samhörighet i Guds namn mellan människor nära och fjärran och om ett rättfärdigt levnadssätt som förutsättning för detta.

Sakernas tillstånd svarade inte mot den visionen. Gud gråter.

Men i stället för att ”kasta oss bort” ur sin åsyn går han upp mot staden för att söka upp oss på nytt. Som en herde som letar.

Paulus talar i episteln gripande om en moralisk hållning som är influerad av denna envishet / stahet. Han skulle gärna själv, säger han, vara förbannad ”bortkastad ur Guds åsyn”, om detta kunde vara hans bröder och landsmän till hjälp!

Att vara kristen – att vara döpt – skulle alltså vara detsamma som att vara redo att ge avkall på sin eviga salighet om detta kunde vara någon annan till hjälp!

Ofta menar vi ju precis motsatsen. Ängsligt slår vi vakt om vår religiositet för att vara säkra på att vi lever i Guds gemenskap. Och får vår lön i himmelen. Vi är döpta, vi tror på Gud, vi ber våra böner för att ha vårt på det torra.

Men jag är ju inte döpt för min skull. Jag är döpt för din skull.

Jag är döpt för att du – genom det sätt varpå jag både medvetet och spontant lever – ska förstå vem Gud är. Och förstå vem du är. Förstå ditt oändliga värde, förstå vad du betyder för Gud.

Denna hållning kan betyda att mitt liv blir sådant att jag ”förflyttas från Guds ansikte”! Vem vet väl vad följderna blir av en kärlek som lämnar sin försiktighet och blir en lidelse / lidenskap?

Här kommer uppenbara risker in i bilden, här går det inte att detaljplanera i förväg, här handlar det om att vara öppen för Guds oväntade ledning och sin medmänniskas öde. Vara öppen för Guds gråt. Att inte investera i tro som i en försäkring utan att överlämna sig i Guds händer och stå till hans förfogande.

Den borgerliga och etablerade kristendom, som vi i våra nordliga länder är vana vid, är i många stycken främmande för detta sätt att resonera. Borgerligheten är rädd att tappa kontrollen och välderar respektabilitet, mättfullhet, noggrannhet. Vad den stora och hisnande kärleken är, får vi för det mesta gå till skönlitteraturen för att begripa.

Kärlek som tygellöshet, som orgier? Inte alls. Men kärlek som en hållning som ”inte söker sitt”.

Men inte vill väl Gud förskjuta någon? Nej, nej, nej, det tror vi inte, tvärtom, men vad det här handlar om är en kärlek som i Jesu namn och på oanade vägar kanske för oss både till en Getsemane örtagård att gå in i och ett dödsrike att fara ner i.

Det handlar om att ”förlora sitt liv”. I hopp om att vinna det. Vilket bara kan ske om alla själviska beräkningar är uteslutna. Himlen är ju enligt Matt 25 en förvåning. Den som inte förvånas är inte i himlen.

Det handlar om att ”lyda Gud” mer än människor. Att vara Jesu Kristi tjänare.

”Gå ner till krukmakarens / pottemakerens hus!” utropar Herren hos Jeremia i mässans första läsning. Gå ner och se, hur han – när han inte får det som han vill - inte ger upp utan börjar om igen och om igen.

Det är just det som Kristus är här för att göra. Det är därför han är född av jungfrun Maria, pinad under Pontius Pilatus, död och begraven. Och uppstånden igen. Alltsammans handlar om att han vill börja om igen och om igen. Födelsen och döden och uppståndelsen skedde en gång och sker i detta nu med den intentionen. Att ingen ska förgås.

Vi korsfäste honom men han uppstod på tredje dagen, för att återkomma till oss som korsfäst honom.

Jesusberättelsen är historia men inte bara historia i förfluten tid. Nu kommer Kristus hit, nu går han ner till oss i dödsriket, och nu kommer han emot oss, uppstånden från de döda.

Han ger inte upp. Han försöker som krukmakaren. Han tar avstånd från talet om att vi ska utrotas.

Han själv låter sig utrota. O, huvud blodigt sårat!

Och hans gråt driver honom vidare. Hans engagemang. Hans kärlek.

Lycklig den kyrka och den församling som tar intryck av honom! Så att folk runt omkring i bygden förstår, att de kristna inte i första hand är en samling ”religiöst intresserade” människor eller människor

som är upptagna av sin egen tro eller sina egna riter eller sina egna moralsystem utan är villiga att ge upp allt detta för deras skull som bor i bygden.

Människor som förstår att det inte var ”religion” utan människa som Kristus blev, då han kom till världen. Och som förstår att kyrkan i första hand inte är till för att samla folk eller vinna fler själar utan är till för att ge Kristi kärlek vidare.

Kanske att det minskade (och minskande) medlemstalet i kyrkorna i nuläget rent av kan vara det sätt på vilket vår Herre vill lära oss att ”förlora oss själva” för att lära oss att prioritera vår kärlek och vårt engagemang utan alla dolda beräkningar.

Tänk om man verkligen kunde få uppleva kyrkan som en kyrka som inte intresserade sig för sig själv och sina framgångar utan av människorna runt omkring. Och nu talar jag om ”kyrkan” i biblisk mening, i betydelsen alla som hör till kyrkan, kyrkans medlemmar.

Att ”ge upp” kyrkan betyder inte att inte bry sig om mässan och bönerna och bibeln och katekesen och kyrkomusiken men att bruka allt detta under medvetande om att det som yttersta syfte har att tjäna människan.

Inte bara i enstaka försök och ”kampanjer” då och då utan ständigt på nytt och på nytt, så som krukmakaren kan lära oss.

Att ”ge upp” kyrkan för Guds skull. I oavbruten lovsång och tillit till den Gud om vilket det heter att han i sin kärlek var så föraktad att vi ”höll honom för intet”.

Denne Gud som är ett ”intet” är det vi tillber. Denne Gud som är som ett vetekorn som ruttnar i jorden och på så sätt ”förlorar sig själv”. Påskaftonens Gud.

Med bilden av honom inför våra ögon stiger bilden av vår nästa fram för våra blickar.

Om Guds Ord brukar vi tala. Om Guds gråt talar vi inte så ofta. Men låt oss göra det. Inte sentimental - bevare oss väl! - men engagerat, med något av samma engagemang som han har som gråter.

Låt oss tala om Gud på ett nytt sätt. I vördnad. I hägivnenhet.
Så att vi kan visa att världen angår oss. Och visa att kyrkan angår oss, den kyrka som har plats för ”alla folk” och vet vad nästankärlek i ord och handling är.

Och visa att Gud angår oss. Den Gud som så älskar världen att han ger oss, oss och alla, sin Son. Sig själv.

Så att ”bönenas hus” – någonstans och någon gång - som genom ett under ska kunna bli verklighet.

Salmetavle

S 97 89

S 97 62

S 97 24

S 97 121

*Ingemar Thorin er tidliger prost
E-post: i.thorin@online.no*

12. Søndag etter pinse 7. august 2005

Prekentekst: Luk 18, 9-14

Lesetekster: Jes 2,12-17: og Rom 3, 21-26

Av Hege Hovland Malterud

Om trosspråk og retroenhet

Jeg avslutta hösten 2002 mitt hovedfagsstudium i sosiologi ved Universitetet i Oslo etter bl.a. å ha skrevet oppgaven ”Tanker om ord med gjerninger”. Det var en studie av maktforhold i Den norske kirke. I det følgende vil jeg dele noe av den oppgavens innhold med NNKs leser. Enkelte vil kanskje ikke oppleve det som særlig nytlig i prekenforberedelsene, men kanskje vil det være et bidrag til hvem man som prest snakker til, og ikke minst på vegne av. Og til trøst kommer det et lite avsnitt mot slutten av kommentaren under overskriften ”Å gjøre som det står”. Men først må jeg altså bare få sagt dette:

Tanker om ord med gjerninger

Pierre Bourdieu var fransk og en betydelig sosiolog. I denne sammenhengen er hans tanke om at det er en sammenheng mellom makt og det han kaller fordeling av kapital relevant. Vel og merke opererer Bourdieu med et vidt kapital-begrep som går langt ut over den tradisjonelt økonomiske og hverdagslige forståelsen. Kapital er, i følge Bourdieu, et sett av relasjoner og disse relasjonene er preget av ulikhet, utbytting og dominans. Bourdieus tanker dreier seg om materielle interesser også selvfølgelig, men vel så mye dreier de seg om ”det symbolske, det kognitive og det sosiale”

(Danielsen & Nordli Hansen i Engelstad 1999: 45)

To menn gikk opp til tempelet for å be. Den ene var fariseer og den andre toller

Økonomisk kapital er kun en av de tre sentrale former for kapital som Bourdieu beskriver. De to andre er kulturell kapital og sosial kapital. Disse tre formene utgjør begrepet symbolsk kapital. "Symbolsk kapital er et samlebegrep for egenskaper som bli tillagt høy verdi, og som høster stor anerkjennelse innenfor en sosial gruppe." (Danielsen & Nordli Hansen i Engelstad 1999:55)

Symbolsk kapital viser altså ikke til noen spesielle former for ressurser eller egenskaper, men snarere sosiale praksiser der det blir produsert og konfirmert tro på betydningsfulle symboler. Bourdieu kaller denne formen for produsering og konfirmasjon av tro for sosial alkymi. Dersom man behersker en rådende kultur og har muligheten til å mobilisere sine kontakter og med det oppnå det man ønsker i en gitt situasjon, har man altså sterk symbolsk kapital. Har du sterk symbolsk kapital, kan du utøve symbolsk makt. (Bourdieu 1994: 61ff)

Gud jeg takker deg for at jeg ikke er som andre mennesker...

Det er sammensetningen av kapital som er sentral for Bourdieu. Han hevder at sammensetningen som regel er asymmetrisk og at det varierer fra gruppe til gruppe hvilken type kapital du trenger mest av for å kunne få gjennomslag for det du ønsker. Jeg hevder i min hovedoppgave at det er

den sosiale og kulturelle kapitalen som gir størst avkastning i kirkelige sammenhenger og at særlig kombinasjonen av disse kapitalformene står sterkt. Mest innflytelse har, etter mine studier av språk og makt i kirka, de som tilhører nettverket av heterofile aktivt kristne etnisk norske menn.

Dette nettverket utgjør et kirkelig vi som dominerer den kirkelige diskurs gjennom sterk symbolsk kapital. "Symbolsk makt er en makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og til å tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden, og dermed verden selv. Symbolsk makt er en nesten magisk makt som gjør det mulig å oppnå det samme som en kan oppnå med styrke (fysisk eller økonomisk), og det takket være den spesifikke mobiliseringseffekten" (Bourdieu 1994:45)

Den mest grunnleggende og effektive formen for makt, i følge Bourdieu, er den som virker gjennom ureflektert overtagelse av skjemær og prinsipper for forståelse og klassifikasjon som er i tråd med de til en hver tid gjeldende tradisjoner, institusjonelle ordminger og dominanseforhold. Det er dette som bidrar til ideen om det nødvendige, naturlige og det vi tar for gitt.

Den kirkelige vi-gruppen har helt spesielle privilegier i kirkelige sammenhenger, gjennom å være den gruppen som klassifiserer og definerer den norske kirkes virkelighets-og egenforståelse. Bourdieu mener at grupper med slike spesielle privilegier alltid vil argumentere for at deres privilegier er rettferdige og et resultat av en form for logikk. Personer med spesielle

privilegier vil derfor søke å få andre til å godta den gjeldende dominans-fordelingen. Alle som har makt vil prøve å rettferdigjøre seg selv i møte med andre. For å gjøre det benytter man gjerne strategier med symbolsk innhold. En, i følge Bourdieu, svært effektiv strategi er å arbeide for å få gjennomslag for klassifikasjoner som medfører at ens egen gruppe kommer fordelaktig ut av det. (Bourdieu 1994: 43)

Ok. Hvor vil jeg så med alt dette? Jo, forsøke å peke på at det selvsagte ikke alltid er så selvsagt. Tenk f.eks på hvordan folk flest i kirkelige sammenhenger brukes som en uvitende, religiøs passiv gruppe som misforstår kirka og som ikke vet bedre enn å mene det de mener. Det kirkelige vi kommer fordelaktig ut av definisjonene og klassifikasjonene som verdige til sin posisjon. Den asymmetriske relasjonen mellom vi og de i kirka er mulig på grunn av bevisst og ubevisst klassifikasjonsstrategi.

Bare se videre på hvordan såkalt religionsfrihet blir brukt som et redskap til å kjempe for kirkas fortsatte rett til å diskriminere bl.a. kvinner og homofile. Frimodigheten vil ingen ende ta når man med høy og klar røst sier at dette må kirken selv få bestemme. Kirken selv.... Hm....

La meg gjøre et lite matematisk stunt mot slutten av det jeg bare måtte benytte anledningen til å si. 85,7% av befolkningen er medlemmer av Den norske kirke. Kun 3% av disse deltar ved menighetsrådvalgene i landet. Menighetsrådene er grunnlaget for kirkens øvrige rådsstruktur. 3% av medlemmene er det den kirkelige vi-gruppen frimodig kaller kirken selv. Hva er

de øvrige 4 millioner 156 tusen 450 døpte menneskene mon tro, - misjonsmark?

To menn gikk opp til templet for å be. Den ene var fariseer og den andre toller. Fariseeren stilte seg opp og bad slik: "Gud, jeg takker deg for at jeg ikke er som andre mennesker, som snyter, gjør urett og bryter ekteskapet, eller som den tolleren der. Jeg faster to ganger i uken og gir tiende av alt jeg tjener. Tolleren stod langt nede og ville ikke engang løfte blikket mot himmelen, men slo seg for brystet og sa: Gud, vær meg synder nådig!"

Jeg sier dere: Tolleren gikk hjem rettferdig for Gud, den andre ikke. For den som setter seg selv høyt, skal settes lavt, og den som setter seg selv lavt, skal settes høyt".

Å gjøre som det står skrevet

Folk ønsker ikke å bli betrakta som en misjonsmark eller som trosløse mennesker. De fleste ønsker å bli lyttet til. De ønsker at deres livsfortolkninger og trosfortellinger skal få plass. Og de ønsker å høre om en Gud som er relevant i deres egne liv. De vil bli hørt og berort!

Hva om kirka utfordra noen i lokalmiljøet til å lage forbønnen eller kollektbønnen eller prekenen eller fikk velge salmer eller.... Og da mener jeg ikke nødvendigvis noen av de som pleier å gå på gudstjeneste i den lokale kirka. Spør heller noen på butikken, på gata, på skolen eller på sosialkontoret.

Kirka betyr langt mer for folk enn vi ofte tror. Kirkemedlemmernes relasjon til egen kirke fortjener ikke å få merkelappen likegyldighet. Mennesker og Gud hører sammen.

Henvisninger

Bourdieu, Pierre 1994: *Symbolsk makt.*
Oslo: Pax Forlag

Engelstad, Fredrik (red) 1999: *Om makt.
Teori og kritikk.* Oslo: Ad Notam
Gyldendal.

Salmetavle

S 97: 27
S 97: 47
S 97: 49
S 97: 75
S 97: 132

*Hege Hovland Malterud er prosjektleder ved
Oslo bispedømmekontor.
E-post: hege.hovland.malterud@kirken.no*

13. Søndag etter pinse

14. august 2005

Prekentekst: Mark 7, 31-37

Lesetekster: 1 Sam 3,1-10 og 2 Kor 3,4-6

Av Tor B Jørgensen

EFFATA – “Ef-fa-ta”. Jeg ser for meg ordet uttalt med tydelige munnevegelser hvor hver stavelse får sitt trykk. Den døve ser ordet. Og opplever det. Ørene ble “åpnet”. Han hørte. “Effata” eller “lukke deg opp”, som Markus hjelper oss til å forstå med sin oversettelse av det aramaiske ordet.

“Effata”, Markus har brukt ordet inn i teksten og brukt det med inn i kirkens historie. Jeg forestiller meg at ordet kanskje kan ha fungert som et “liturgisk” ord ved “åpning” av øyne og øre. For tegn og under har fulgt kirken. Ja, har vært en viktig årsak til kirkens vekst. Det har ikke bare vært den innbyrdes kjærlighet som har trukket folk til menigheten. Det har like mye vært kirkens evne til å helbrede. Det kan være vanskelig å se for oss “rasjonelle” og “moderne” protestanter. Men hva hadde Nidaros vært i middelalderen hvis det ikke hadde skjedd undere ved St. Olavs skrin? Folk la ikke bare ut på sine pilegrimsreiser fordi de hadde åndelig lengsel eller fordi de skulle gjøre bot, men også fordi de var syke og plaget av mange lidelser. De dro fordi de håpet på lindring og helbredelse. Og dette dreier seg ikke bare om middelalder, men om nåtid. Hva hadde de store, katolske valfartsstedene i Europa vært om det ikke skjedde undere og tegn? Hva hadde den lutherske kirken på Madagaskar vært om den ikke hadde hatt vekkelsesbevegelser hvor mennesker blir satt fri?

Satt fri!

Satt fri - det er et gammelt hovedtema for denne søndagen, 12 søndag etter trefoldighet, eller 13 søndag etter pinse som det er blitt i vår kirke. I den svenske kirkens tekster kommer dette fram i epistelteksten hvor en i tillegg til 2 Kor 3, 4-6 også leser versene 17 og 18, med de nydelige ordene om at der Herrens Ånd er, der er frihet. Hos oss er disse plassert som en tilleggstekst til Kristi forklarelsесdag.

Jesus setter fri

Ører som er lukket, blir åpnet. Tunger som er bundet, blir løst. Det er helbredelesspråk. Det er frigjøringsspråk. En behøver ikke dele et mytisk verdensbilde for å bruke slikt språk. En behøver ikke bære med seg forestillinger om besettelse og onde ånder for å snakke om slik frigjøring. Å bli fri fra sykdom og smerte, enten det skjer ved forbønn eller ved medisinbruk. Enten en opplever det som et under eller som en naturlig konsekvens av vår tids vitenskap, så dreier seg om frigjøring.

Jesus satte fri. Fra lidelse og smerte. Han helbredet. Hans frigjørende virksomhet var et tegn på den nye tida var brutt inn. Helbredelsen av den døvstumme er som gjentakelsen av et profetord fra Jesaja om tiden da Herren kommer: "da skal døves ører lukkes opp og blindes øyne åpnes. Lammet springe som hjorten og "den stumme skal juble med sin tunga"! (Jes35, 5-6). Og visjonen stanser ikke ved befrielse fra sykdom og smerte, men skal få følger for hele skaperverket: "I ørkenen bryter kilder fram, bekker på de tørre stepper. Den glødende sand blir til sivgrodde sjø, det tørstende land til vannrike kilder. Sjakalens mark blir til hvileplass hvor gresset gror

mellan rør og siv." Jesus har brakt denne tida med seg. Han skal bringe den som fullkommen virkelighet. Hans frigjørende virksomhet er pantet på at visjonen om den store frigjøringen vi og skaperverket sukker etter, en gang skal komme.

Jesu frigjøring er konkret. Og mens vi venter på at den skal bli total, har han gitt Sannhetens Ånd og frihetens Ånd, til sin kirke. Det er dessverre ikke alltid så lett å se. Kirkens historie er ikke en entydig frihetens historie. Her har vært mye binding. Religion dreier seg også om makt og dominans. Selv om Jesus kom med en ny, livets pakt (jf. epistelteksten i 2 Kor 3), så er det ofte den gamle pakten med dens bokstaver og lov som dominerer. Den binder og døder. Paulus har gitt oss en ny, profetisk visjon av den frigjorte virkelighet som kirken skulle representere: "Her er ikke jøde eller greker, slave eller fri, mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus." (Gal 3,28 – som bare har fått status som tilleggstekst på nytårssdag!)

Den samme Paulus gjør oss, kanskje ikke minst i Galaterbrevet, oppmerksom på hvor lett det er å glemme denne friheten. Hvor lett det er å miste bildet av den korsfestede som evangeliene maler for våre øyne (Gal 3,1). Derfor er det viktig stadig å lytte til evangeliet – med åpnede ører slik teksten om Samuel (1 Sam 3) minner oss om. For Gud taler også til oss gjennom sitt ord med stadig fornyende og frigjørende kraft. Og Ånden frigjør våre tunger til å synge en ny, frihetens sang.

Ad kollektbønn:

I den svenska håndboka for "Församlingens gudstjänster" har man forsøkt seg

med et par alternative kollektbønner, bl.a. følgende som fanger tydeligere inn frigjøringsbudskapet:

“O Gud, du som löser från all fångenskap,
låt budskapet om din frihet spridas över hela jorden,
så att alle förtryckta blir befriade och upprättade. I Jesu namn. Amen”

Salmetavle

- NoS 724
- NoS 728
- NoS 378
- S97 103
- NoS 642
- NoS 611

*Tor B Jørgensen er ved domprost
E-post: tbejoerg@online.no*

14. Søndag etter pinse

21. august 2005

Prekentekst: Lukas 10,25-37

Lesetekst: 3 Mos 19 16-18 1 Joh 4,7-10

Av Magnar Elde

En fremmed i livsfare

Teksten er en av verdenshistoriens perler. Endatil begrepet “Den barmhjertige samaritan” har nedfelt seg i dagligtalen. Lik andre av Jesu lignelser ligger den på et høyt fortellermessig nivå. Den er nærmest arketyptisk i formen: De tre som er ute på reise. Den fremmede som er havnet i livsfare. Og at den ene av de tre som utmerker seg ved å hjelpe, er den som en minst av alle skulle ha ventet det av.

Som flere andre steder i evangeliene setter Jesus samaritanen i et positivt lys. Dette er i seg selv oppsiktsvekkende, siden samaritanene tilhørte jødernes “erkefiender” “Jødene omgåes nemlig ikke samaritaner”, (Joh.4,9) Av de ti spedalske som ble renset, var den ene som vendte tilbake og viste takknemlighet, nettopp en samaritan (Luk. 17,16) I vår tekst er det samaritanen som er den hjelsomme mot den som falt i hendene på røvere.

Utgangspunktet for lignelsen, er en religiøs samtale over et teologisk problem: “Mester, hva skal jeg gjøre for å få evig liv?”, 10,25 Hvor på Jesus svarer med å henvise til det dobbelte kjærlighetsbud, og som den lovkyndige siterer riktig: “Du skal elske

Herren din Gud av hele ditt hjerte...og din neste som deg selv”, v.27. Likesom i stridssamtalene, ligger også her en baktanke: ”Det stod en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve”, v.25. Motivet er altså ikke av det reneste slaget. Det gjelder å få lokket Jesus utpå med sine uttalelser, så han kan anklages for vrang-lære. Kanskje kan det forklare Jesu valg av samaritanen som den som just gjør det riktige. Siden de ble beskyldt for å tolke loven feil. Her skjer da det motsatte, og det att på til i handling, hvilket var hva Gamletestamentet krevde. I Israels religion gjaldt nemlig ikke først og fremst ortodoksi, men hva vi kan kalle ortopraksi.

Pedagogisk sett, er Jesus totalt fri fra belæring. Det kjennes som en lettelse. Han lar den lovkyndige, ja oss alle som er vitne til ulykken, selv oppdage vår stilling i spillet og hva vi skal gjøre: ”Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?”, v.36. Den lovkyndige spurte: ”Hvem er så min neste?”, v.29. Det er mulig at han med dette ville rettferdiggjøre at han stilte spørsmål enda han kjente Jesu oppfattelse. Uansett hva som måtte ligge over eller under teksten, kommer Jesus med en bekreftende respons på svaret: ”Du svarte rett, gjør det så skal du leve”, v.28.

Ved å utmeisle problemet slik: ”Hvem viste seg som en neste”, har Jesus utvidet nestebegrepet for oss. Ordrett står det for den neste i rekken. For jødene betyddet den nærmeste, folkefellen eller de som var gått over til deres religion. En undersøkelse

ville trolig vist at en finner samme innstilling hos andre folkeslag. I stamme-samfunnet ble, i alle fall i en periode av historien, fremmede sett på som fiender. Det geniale grepet Jesus foretar, er å snu opp ned på denne forestilling. I stedet for å spørre etter hvem som er min neste i betydning ”verdig trengende”, ”i behov nok”, ”mest lidende” etc., skal mennesket se på seg selv som en neste. Kort sagt være medmenneske eller menneske for andre.

Prekensøndagen faller på den tid av året da menigheten kommer igjen fra ferie. Skolen er begynt og barne- og ungdomsarbeid i ferd med å starte opp igjen. Da er dette en glimrende tekst å illustrere og få til samtale rundt.

At en teologisk lærde skulle spørre en annen om veien til det evige liv, er nok likeså usedvanlig som om det skulle skjedd i dag. Det er også overraskende at Jesus på spørsmål om å få evig liv, henviser til handlingen som veien til livet. Indirekte ligger der en kritikk: All viten hjelper intet når livsforselen ikke er bestemt av kjærlighet til Gud og nesten. Lignelsen har også rot i virkeligheten på en annen måte: Den 27 km lange veien fra Jerusalem ned til Jeriko har vært beryktet for overfall fra røvere.

Folkelige fortellinger var ofte tredelt i sitt persongalleriet slik som våre eventyr om Per, Pål og Espen Askeladd. Men etter prest og levitt (kirketjener), hadde de ventet å få høre om en lekemann. At Jesus her setter inn en en forhatt bastard, som samaritanene jo

var, sier oss at kjærlighetsbudet er ubegrenset og grenseløst. Da er det ikke nok å spørre etter kjærlighetens objekt. Hvem skal jeg behandle som medmenneske? Nei, vi må spørre etter kjærlighetens subjekt: Hvem har handlet som medmenneske? Den lovkyndige tenker ut fra seg selv: Hvor går grensen for min plikt? Jesus lærer oss å tenke ut fra den nødlidende: Sett at jeg var i deres sted. Hvem venter hjelp av meg?

Ikke minst for barn er det viktig å holde fast på den fortellende stilten. Det gjør at en lytter. Slik hjelper detaljene oss til at vi får med poenget. At samaritanen brukte dyr for eksempel, og at han skulle komme igjen om noen dager, kan tyde på at han var kjøpmann. Det vi ville kalte for en handelsreisende. Trolig brukte han esel eller muldyr; et til varene og et til seg selv. "Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem", v.34. Olje er helbredende. Vin desinfiserende. Han la ut to denarer til verten i herberget. Vanlig daglønn tilsvarte en. Dette gjør kjærligheten konkret. Se, jeg fant, jeg fant, ropte Askeladden. Hva samaritanen fant, var ikke bare et kråkekadaver, bukkehorn eller potteskår, men et menneske, som han hindret fra å dø.

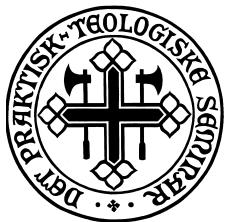
Hendelsen blir til eksempelfortelling. Den som svarer best til ideallet, er Vårherre Jesus Kristus selv. Han er også Guds frelsesgave til oss, og er det som gir kraft til liv og medmenneskelighet i dag. Uten barmhjertlighet ville vi ikke hatt et eneste sykehus. (Løgstrup). Det er en livsytring Skaperen har nedlagt i tilværelsen. Vi kan stenge av og lukke oss til for den. Da lider

både vi og andre skade. Vi synder lik presten og levitten i lignelsen. Men vi kan også ligne samaritanen og la livsytringen bemekte oss. Da få den fritt løp ut til vår nestes gagn og glede. Det i seg selv at her finnes slike gode livsytringer, ligger en religiøs tolkning nær. Vi selv klarer jo ikke og skape dem, kun ta imot eller ødelegge. Hvem står da bak, om ikke en evig og allmektig Skaper? Det er trosstyrkende og åpner opp for Bibelens tale om at denne verden er Guds. Derfor kan han også frelse den.

Salmtavle

NoS 223
NoS 706
NoS 695
NoS 707
NoS 415

*Magnar Elde er prest i
Balke prestegjeld
E-post: balke@ostre.kirken.no*

DET PRAKTIK- TEOLOGISKE SEMINAR

Kirkelig utdanningssenter
i nord/
*Girkolaš Oahpahusguovdáš
Davvin.*

LEDIG STILLING SOM REKTOR

Det utlyses ledig stilling som rektor ved Kirkelig
utdanningssenter i nord (Tromsø).

Full utlysningstekst:www.tf.uio.no/praktikum/
Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til rektor Geir
Hellemo (22 85 03 32)

Stillingen lønnes som førsteamanuensis/høgskolelektor
avhengig av kompetanse.

Søknadsfrist 1. juli 2005

Søknad med CV sendes til:
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

J. P. Newell **Hver dag, hver natt**

Keltiske bønner fra Iona

Verbum Forlag 2004. 104 sider.

Omsett av Oskar Stein Bjørlykke.

Denne samlinga av morgon – og kvelds bønner er skriven av Newell som tidlegare har vore forstandar for kommuniteten på øya Iona på vestkysten av Skottland. Kjelda som forfattaren er inspirert av, er seksbindsverket *Carmina Gadelica* (“Gælernes sanger”) frå det 19.hundreåret.

Bønene er ordna tematisk etter den daglege rytmen i kommuniteten. På mandag er det rettferd og fred, på tysdag helbredelse, på onsdag skaparverket, torsdag dreier seg om å følgje Kristus og fredag legg vekt på sambandet mellom himmel og jord og lørdag handlar om å vere gjestfri og open. På søndagen tenker forfattaren at lesaren av boka kjem saman med andre og ber, difor inneheld boka berre ei seksdagars bønesyklus. Bakarst i boka står det forslag til ein bibelleseplan henta frå Salmane si bok og evangelia i NT.

Vi slår opp på mandag og blir møtt med eit lite mannakorn frå Salmane 139,1-2. Så står det “Stillhet. Vær stille, vær åpen for Guds nærvær her inne, der ute, overalt. “ Åpningsbøna er på mandagen på 12 korte liner. Så er følger berre overskrifter: “Frie takkebønner, Herrens bønn, Skriftlesing, Stillhet (“Tenk på evangeliet, husk at Gud er hos de fattige og hos demm som er forrådt.”) Forbøna er på 10 korte liner, så kjem Avslutningsbøn med 12 liner. Dette er malen for morgen og kveld i seks dagar.

Iona-kommuniteten forvaltar ein arv frå munken Columba og brørne hans som steig i land på øya i 563. Deira kristendomsform og tilbeding er kjent som ”keltisk”, og i følgje forfattaren er det to hovedtrekk i denne tradisjonen som skil seg frå det han kallar ”mellomhavstradisjonen.” I den keltiske spiritualiten er vekta er lagt på Guds bilet som det djupaste i mennesket. Synda har fordrei og formørka dette bilet, men ikkje viska det ut. (Frå dogmehistoria vil dette vere semipelagianismen.) Mellomhavstradisjonen har i følgje forfattaren, med si lære om arvesynda, understreka at det djupaste i oss ikkje er det vakre, men vår syndefullheit. (Sjå sidene 8-9).

Kanskje svarar denne boka sin måte å be på til den keltiske kristendomsforma? Lat oss sjå på korleis omgrepet synd vert brukt. ”Hjelp meg å vende med bort fra synd og alt som fører til synd. Som disen letter fra åskammen la de vonde tåkene klarne fra min sjel, Gud.” (side 19.) Synd er berre nemnt i to andre bøner, slik: ”Vern meg fra synd. Du som leger min sjel, vern meg fra synd. ” Jeg vil ikke sove med synd, heller ikke skal synd og synds skygge sovne med meg.” (sidene 84 og 87) Det andre hovedtrekket ved den keltiske tradisjonen, er synet på skaparverket som godt, og som noko som openberrer Gud. (Sidene 8-9) Som denne forbøna for onsdag morgen syner: ”Herre Kristus, det er ingen blomst på bakken som ikke forteller om din skjønnhet, eller liv på landjorden som ikke forkynner din godhet. Det er ingen fugl på vingene, ingen stjerne på himmelen, ingenting under solen som ikke er fylt av din velsignelse. Herre Kristus, opplys min forstand. La meg få se ditt nærvær over alt...”. (side 45)

Eller ”Gud, du er over meg, du er under meg. Du er i luften, du er på jorden.” (side 50). Eller desse formuleringa som eit kystmenneske lett fell for: ”..la meg få kjenne den dype freden i bølgen som ruller.” (side 22) Bønene i denne boka spring altså ut av dette keltiske eller vi kan vel kalle det det skaping-teologiske synet på mennesket i verda. Alt er skrive i eg og meg og deg form. Det er meiningsa at dette skal vere ei personleg bønebok. Skal eg be desse bønene høgt kjem eg nok til å bytte ut til jeg med vi. For tenkjer at desse bønene også vil vere gode i vi form. Nokre av bønene er betre enn andre. Men stor takk til Bjørlykke for omsettinga, og til Verbum som gir boka ut. Vi/eg/DnK treng bøner som speglar ein positiv antropologi.

Melt av Kari Veiteberg, Emmausprest

Thelle, Notto: **Kjære Siddharta!**

Brev og samtaler i grenseland mellom øst og vest

Oriens forlag 2005

Det var med forventing jeg begynte lesningen av denne boka. Tittelen *Kjære Siddharta!* bærer med seg visse løfter om fortrolige utsagn, personlige refleksjoner, beklagelser (?) – og mulige kjærlighetserklæringer. Forfatteren er en meget godt kjent nestor i det kirkelige og theologiske miljøet i Norge ikke bare innen sitt spesialfelt buddhisme og kristen-buddhistiske relasjoner, men også innen feltet man kan kalle nybrottsarbeid innen kristen fromhetslitteratur.

Et kort riss over innholdet i boka først. Den er sammensatt av et *Preludium, Historiske streif i Øst og Vest – En god løgn forlenger livet*, og *Postludium*. I den første delen tar forfatteren sats, involverer leseren i sitt prosjekt, og presenterer noen av bokas hovedpersoner: Siddharta 1 – Siddharta Gautama, senere Buddha, Siddharta 2 – Herman Hesses figur i romanen av samme navn, Jesus Kristus, Laozi – navnet bak boka *Daodejing* (Tao Te Ching) i kinesisk dao-visdomslitteratur, og sist men ikke minst forfatteren selv, Notto Thelle.

Bokas hoveddel har forfatteren kalt *Historiske streif i Øst og Vest ...* en løs og litt forforende tittel over en tekstbolk hvis faktiske innhold tar opp både skjebnesvangre deler av historien om europeisk imperialisme og kristen misjon i ulike deler av Asia, møtet mellom kristendom og buddhisme, problematisering av våre forestillinger om ”Østen” og ”Vesten”, samt et avsnitt som reflekterer over kvinnenes manglende nærvær i autoritative religiøse posisjoner uavhengig av religion. I *postludiet* kommer bokas kanskje mest dirrende samtaler og refleksjoner, i Laozi og den daoistiske livskunstneren Zhuangzis møte med fiskeren Markus, *Buddha, Beckett og Jesus – en samtale om tomhet*, avsnittet *Energi, Innsikt og relasjon – tre religiøse språk*, før boka avsluttes med et brev fra forfatteren til seg selv.

Boka begynner altså med et brev til *Siddharta Gautama* (Buddha) og avsluttes med forfatterens brev til seg selv. Dette er kanskje en del av struktur full av planlagte tilfeldigheter jeg får en klar følelse av at er til stede gjennom mye av denne boka : dersom du - i likhet med forfatteren som søker et møte med Buddha, vil du til slutt bli tvunget til et møte med deg selv. Leserens *privilegium* er å få være ”nisse på lasset” i denne prosessen uten å bli avkrevet annet enn oppmerksomhet gjennom forfatterens fortellinger, refleksjoner og selvrefleksjon. Forfatteren derimot krever mye av seg selv når det gjelder å dele personlige tanker, refleksjoner og biografiske opplysninger. Dette gjør ikke boka privat, men er en forutsetning for bokas troverdighet fordi forfatteren gjennom dette blir tydelig og dermed utelukket fra å manipulere med bokas mange skikkeler i det skjulte – han gjør det i full åpenhet.

Bokas form er ledig, og forfatteren formidler fortellinger og brev, gjennom beskrivelser av samtaler mellom historiske og oppdiktede personer, og gjennom å skrive fortellinger sett fra andres perspektiv. Fordi Thelle har en omfattende kunnskap og kjennskap både historisk og aktuelt om områdene som dekkes er dette grepet både interessant og treffende. Selv om teksten er uten notehevisninger, er det heldigvis en omfattende litteraturliste presentert på bokas siste sider ordnet etter kapitler – mangfoldet av tettpakket historisk og teologisk kunnskap drapert i fortellings form vekker trangen i alle fall hos denne leseren til å finne ut mer om historiske og religionshistoriske omstendigheter som blir tematisert i boka.

Thelle faller ikke for fristelsen til å forenkle gjennom et kupert historisk, religiøst og personlig landskap. Av møtene som dirrer mest for meg i denne boka er de to fiktive samtalene der Laozi er deltaker – en med forfatteren og en med fiskeren Markus (fra Gabriel Scotts ”Kilden”) sammen med Zhuangzi (*Sørlandsk daoisme*). Møtet mellom de ulike personene som representerer kristendom og daoisme blir beskrevet på en overraskende og leken måte som er rett og slett henrivende. Thelles refleksjoner over møtet mellom Øst og Vest og religiøse strømninger og oppfatninger i vår tid er både åpen og kritisk, med mye erfaringsbasert innsikt. Avsnittet jeg opplevde som bokas mest uventede var beskrivelsen av det tenkte møtet mellom Buddha og Kristus i *Preludium*. Ved siden av det åpenbart dristige i å skrive om et slikt møte, kan et slikt forsøk virke reduserende både i forhold til Buddha og Kristus, uten at det blir et problem her. Jeg blir likevel litt urolig av å lese beskrivelsen av dette møtet. Betyr det at teksten her representerer en overskridelse av mine grenser? Eller kanskje jeg har behov for å holde Buddha og Kristus fra hverandre som skikkeler, for å unngå at skikkeler som betyr svært mye for meg i litt ulike sfærer av livet plutselig møtes på samme arena – en typisk hendelse de fleste vel blir nervøse av - til tross for min egen store glede over å delta i kristen-buddhistiske møter og samtaler? Dette beskrevne møtet blir likevel en akse i boka, et slags fast punkt på bevegelig grunn som skaper rom for alle de andre møtene som er beskrevet.

Boka er et funn. Dette er fortellinger og refleksjoner som kan leses til opplysning og oppbyggelse, og kanskje som en dytt mot avgrunnen for å kjenne suget fra møtene på tvers av historie, religion og kultur. Dette suget skaper en trang til å fortelle for forfatteren, heldigvis for oss. Etter å ha lest boka ønsker jeg meg mer: Mer om misjonshistorien i Asia, mer om kristendommens møte med buddhisme, og kanskje aller mest mer om møtet mellom kristendom og daoisme. Jeg ønsker meg at innsiktene formidlet i boka kan dryppre på prester, forkynnere og misjonærer i kirkelige sammenhenger, og at de gir livsmot og handlingskraft til alle som kjenner suget fra en avgrunn. I møtet med enavgunn kan det åpnes nye innsikter og muligheter, bare les beskrivelsen av møtet mellom Buddha, Beckett og Jesus i boka. Kanskje trengs Beckett som en skikkelse som bringer inn en slags antiautoritær dynamikk i trekantmøtet der de to andre er er gjort til opphøyde skikkeler med liten bevegelsesfrihet under tyngden av tradisjonene de bærer. Slik kan både Jesus og Buddha komme tydeligere fram ved at Beckett blir inkludert i møtet.

Avsnittet *Misjonærernes omvendelse* i bokas midtre del som handler om kristne misjonærers personlige utvikling som følge av deres virksomhet i Asia ("Østen") avsluttes slik: ...*mange blir omvendt til en større tro – en kristen visjon som oppdager at Gud er nærværende og virksom i alle kulturer. Østen gjør dem (misjonærene) ikke bare til forkynnere der ute, men kulturmisionærer hjemme. De deler sin dyrekjøpte innsikt som en takknemlig gjengave for alt de har fått.*

Ta i mot.

Meldt av Anne Hege Grung, prest og Olavstipendiat

Borgnys bispekåper

Press forlag 2005

Det er flere enn Borgny Svalastog som har laget bispekåper, men det spørs om andre enn henne har fått tilblivelsesprosessen framført i form av en kunstnerisk performance. Det skjedde i Kunstmuseet på Lillehammer i forbindelse med at de to kåpene til biskopen i Agder var ferdig montert fra kunstnerens og hennes assistenters hender. Bilder fra forestillingen finnes i boken om disse kåpene – en bok Press forlag har gitt ut med tittelen "Borgny Svalastog".

For fire år siden kom det ut en stor bok om Borgny Svalastogs kunst på Genesis forlag. Den var skrevet av professor Gunnar Danbolt, som hadde gitt den tittelen "Mellom fylde og tomhet". I den boken gis det en bred og informativ innføring i kunstnerens arbeid med kirketekstiler, monotypier, installasjoner og konseptuelle verk. Foreliggende bok har et mindre omfang, men også denne gang får vi en faglig analyse av Danbolt. Det er ikke mange sidene han har til rådighet, men på sin pedagogiske måte gir han til beste en lesning av motivene i de to kåpene – hovedkåpen og reisekåpen – som han ser i sammenheng med kåpene liturgiske funksjon. Begge kåpene er "lysende" vakre, skriver Danbolt, som middelalderens illuminasjoner. Den som har fått anledning til å se kåpene, må si seg enig. Disse bispekåpene er uendelig vakre. Men så viser det seg ved nærmere ettersyn at de ikke bare er vakre, de er fulle av symboler og scener fra evangeliet.

Gjennom Danbolt's behandling får vi øynene opp for den evangeliske rikdommen som er brodert inn i kåpene til biskopen i Agder. Det gjør han på en overbevisende måte. Dermed kan vi heller ikke unngå å bli imponert over den kunnskap og den ferdighet Borgny Svalast og besitter. Suverent beveger hun seg blant bibeltekster og symboler, og ved hjelp av sine assistenter broderer hun dem inn i en komposisjon som understreker bispekåpene liturgiske funksjon.

Skjønnheten og den håndverksmessige dyktigheten i disse arbeidene får man et overbevisende inntrykk av ved å studere de mange fotografiene i boken. De fleste er tatt av Jiri Havran og Kirsti Hovde, og de understreker Danbolts beskrivelse av bispekåpene som "lysende" vakre.

I bokens siste del settes fotografier av de seksten evangeliske scenene, som er brodert på de to kåpenes stolper, opp mot poetiske kontrapunkt, som Øyvind Berg har skrevet til de tilsvarende bibeltekstene. Dermed får boken en ny balanse. Vi glemmer ikke helt at vi fortsatt befinner oss i denne verden, selv om bokens tema er to bispekåper. For Øyvind Berg lar verken biskop, kunstner eller leser hvile i fred. Han utfordrer på en respektfull måte, men uten å gå på akkord, slik som i ”Tre vismenn”:

Det var tre vismenn

føre evangelier

to veier

og en guds sønn

så de klødde seg i hodet

like kloke

spurte Herodes om veien

og utløste en massakre

som nyhetshungrige

lett kan

I boken er Øyvind Berg uformelt avbildet med en av bispekåpene på seg. På et annet bilde ser vi Danbolt forelese om kåpen, antakelig på MF, mens biskopen i Agder bærer den. Men det mangler tekst til bildene, og vi får heller ikke vite hvem som har redigert boken. Oversetterne av Danbolt og Bergs tekster til henholdsvis engelsk og spansk er derimot blitt

Og disse oversettelsene antyder at Borgny Svalastog er i ferd med å innta en internasjonal posisjon. For et par år siden stilte hun ut i domen i Meizen. Til neste år inntar hun pilegrimsmuseet i Santiago de Compostella.

Foreliggende bok, som er på vel seksti sider, er som et smykke. Det skyldes først og fremst gjengivelsen av de to bispekåpene, som ifølge Danbolt er ”lysende” vakre. Og mer vakkert er i vente. Borgny Svalatogs egen skisse til Mørebispeps kåpe er blitt med i boken, og i disse dager kan den beskues i Baroniet i Rosen-dal sammen med samme biskops reisekåpe.

Melt av Øyvind Sagedal Sokneprest i Øyer

Det praktisk-teologiske
seminar og
Det teologiske fakultet,
Universitet i Oslo

innviterer til

Skrift og evangelium

**Etter-og videreutdanningskurs
12. - 14. september 2005**

Det snakkes ofte om Skriften og Skriftens autoritet i kirken og teologien i dag, men sjeldnere om evangeliet og evangeliets autoritet. Hva kan det komme av, og hva betyr en slik forskyvning fra evangelium til skrift for synet på autoritet og normativitet i teologi og kirke? Spørsmålet som disse vil vi på høstens kurs arbeide med i lys av moderne bibelforskning og hermeneutikk, både i et historisk og i et samtidig perspektiv

Programmet i sin helhet finner du på våre hjemmesider, hvor du også kan lese mer om høstens etter- og videreutdanningskurs.

Påmelding til etterutdanningskurset innen 20. august

Seminaret koster: 1000.-/500.- (stud) (Lunsj inkl.). Faktureres i etterkant til den enkelte. Kurset kan enten tas som etterutdanningskurs, eller som videreutdanningskurs på 5 stp., eller 10 stp.

Innledere: professor Svein Aage Christoffersen, professor Turid Karlsen Seim, professor Tarald Rasmussen, professor Hans M. Barstad, stipendiat Hanne Løland, professor Helge S. Kvanvig, professor Geir Hellemo, professor Martin Ravndal Hauge, fakultetsprest Merete Thomassen, førsteamanuensis Rolv N. Jacobsen, førsteamanuensis Kjetil Grandal og forsker Oddbjørn Leirvik

Påmelding: praktikum@teologi.uio.no Info: <http://www.tf.uio.no/praktikum>

Det praktisk-teologiske seminar

Postboks 1075 Blindern

0316 Oslo, telefon 22 85 03 10 faks: 22 85 03 01